

Intelektualno vlasništvo u kaznenom pravu

Matić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:431718>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

Katedra za kazneno pravo

Katarina Matić

**INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO U KAZNENOM
PRAVU**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Maja Munivrana

Zagreb, listopad 2023.

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO U KAZNENOM PRAVU

SAŽETAK

Zaštita prava intelektualnog vlasništva trebala bi zauzimati važno mjesto u pravnim sustavima zemalja diljem svijeta, budući da intelektualno vlasništvo predstavlja temelj razvoja društva, modernog tržišta i inovacija. Prava koja su dana nositeljima prava intelektualnog vlasništva dijelom su i njihova nagrada za to što su nas obogatili svojim idejama i kreacijama. No, kakva je korist od prava ako ona nisu adekvatno zaštićena kad dođe do njihove povrede? Osim prava pojedinaca, povrede intelektualnog vlasništva štete i javnom interesu, uslijed čega se javlja potreba za kaznenopravnom zaštitom. Uspoređujući s drugim okvirima zaštite, kao što su građanskopravna i upravno-pravna zaštita, kazneno pravo je specifično po tome što služi za kažnjavanje, ali i suzbijanje te prevenciju povreda prava intelektualnog vlasništva. Ovaj rad analizira kaznenopravno zaštitu koju intelektualno vlasništvo uživa u Republici Hrvatskoj te osvrt na potrebu uplitanja kaznenog prava u područje intelektualnog vlasništva. Kazneni zakon RH iz 2011. grupirao je kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva u zasebnu Glavu XXVII. u kojoj je normirano šest kaznenih djela, podijeljenih s obzirom na oblik intelektualnog vlasništva koji je povrijeđen, te je za svaki delikt propisana kazna zatvora. Hrvatsko kazneno zakonodavstvo inkriminira samo namjerne, teže povrede intelektualnog vlasništva s ekonomskim posljedicama, u vidu pribavljanja znatne imovinske koristi ili nanošenja znatne štete. Regulacija zakonskih bića kaznenih djela u Republici Hrvatskoj bila je pod velikim utjecajem EU i međunarodnog zakonodavstva, poput Direktive 2004/48/EZ, Sporazuma TRIPS i kaznenih sustava prisutnih u drugim europskim zemljama.

Ključne riječi: *kazneno pravo, intelektualno vlasništvo, autorska prava, pravo žiga, kaznene sankcije, povrede, pravna zaštita*

INTELLECTUAL PROPERTY IN CRIMINAL LAW

SUMMARY

Intellectual property rights (IPR) protection should occupy an important place in the legal systems of countries around the world, being that intellectual property is the foundation of the development of the society, modern market and innovation. The rights granted to the IP holders are partially their award for enriching us with their ideas and creations. However, what good are the rights if they are not adequately protected when they are violated? In addition to the rights of individuals, infringement of intellectual property damages the public interest, as a result of which there is a need for criminal protection. Comparing with the other protection frameworks, such as civil law and administrative law protection, criminal law is specific in that it serves to punish, but also to suppress and prevent violations of intellectual property rights. This paper analyzes the criminal law protection that intellectual property enjoys in the Republic of Croatia and reviews the need for criminal law to intervene in the field of intellectual property. The Criminal Code of the Republic of Croatia from 2011. grouped criminal offenses against intellectual property into a separate Chapter XXVII., containing six different delicts, divided according to the form of IP that is violated, which are all punishable by imprisonment. Croatian criminal legislation incriminates only intentional, serious violations with economic implications, in the form of obtaining significant material gain or causing significant damage. The regulation of the legal entities of criminal offenses in the Republic of Croatia was greatly influenced by the EU and international legislation, such as Directive 2004/48/EC, TRIPS Agreement and criminal systems present in other European countries.

Key words: *Criminal law, Intellectual property, copyright, trademark, criminal sanctions, violations, legal protection*

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Katarina Matić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenog odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod nazivom „*Intelektualno vlasništvo u kaznenom pravu*“. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature. Prilikom izrade rada nisam se koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime:

Katarina Matić, v.r.

Datum:

listopad, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA	2
3. POVIJESNI RAZVOJ INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA.....	3
3.1. Antičko i srednjovjekovno razdoblje.....	4
3.2. Renesansa i industrijska revolucija	4
3.3. Digitalna revolucija i doba multilateralnih sporazuma i sporova	5
4. PODJELA I OBLICI INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA.....	6
4.1. Pojam i svrha kategorizacije.....	6
4.2. Industrijsko vlasništvo	7
4.3. Autorsko i srodna prava	11
4.4. Napredni oblici intelektualnog vlasništva: Suočavanje s izazovima digitalnog doba.....	14
5. HRVATSKO KAZNENO ZAKONODAVSTVO O INTELEKTUALNOM VLASNIŠTVU I MEĐUNARODNI OKVIR.....	15
5.1. Hrvatski okvir kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva	16
5.2. EU direktive o intelektualnom vlasništvu.....	17
5.3. Međunarodno mjerilo: sporazum TRIPS.....	17
6. RASPRAVA O POTREBI KAZNENOPRAVNE ZAŠTITE INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U USPOREDBI S DRUGIM OBLICIMA ZAŠTITE	19
6.1. Potreba za kaznenopravnom zaštitom.....	19

6.2. Komparativna analiza	20
7. PODJELA KAZNENIH DJELA PROTIV INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA I SPECIFIČNI KAZNENOPRAVNI ODGOVORI	21
7.1. Općenito.....	22
7.2. Povreda osobnih prava autora ili umjetnika izvođača (čl. 284. KZ)	23
7.3. Nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača (čl. 285. KZ)	24
7.4. Povreda drugih autorskom srodnih prava (čl. 286. KZ).....	27
7.5. Povreda prava na izum (čl. 287. KZ).....	28
7.6. Povreda žiga (čl. 288. KZ)	30
7.7. Povreda registrirane oznake podrijetla (čl. 289. KZ)	33
7.8. Javna objava presude (čl. 290. KZ)	33
7.9. Sigurnosna mjera: Zabrana pristupa internetu (čl. 75. KZ)	34
8. STATISTIKA KRIMINALA PROTIV INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U RH	35
8.1. Statistički podaci za RH	35
9. ANALIZA PRESUDE HRVATSKOG SUDA ZA KAZNENO DJELO PROTIV INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA	37
9.1. Općenito.....	37
9.2. Utvrđeno činjenično stanje.....	37
9.3. Pravni okvir	38
9.4. Dokazna sredstva.....	39

9.5. Namjera	40
9.6. Prvostupanjska odluka.....	40
7.7. Drugostupanjska odluka	40
10. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA	45

1. UVOD

U modernom dobu, u kojem znanje, kreativnost i inovacija pokreću gospodarstva, važnost intelektualnog vlasništva ne može se podcijeniti. Intelektualno vlasništvo, koje se proteže od kreacija uma, kao što su književna i umjetnička djela do izuma, dizajna, simbola, imena i slika koje se koriste u trgovini, čini okosnicu brojnih industrija i sektora. Postalo je središnja točka pravne zaštite i izazova u doba digitalnog širenja, globalne trgovine i tehnološke evolucije. Pravna zaštita intelektualnog vlasništva pruža se kroz norme građanskog, prekršajnog, upravnog, te kroz norme, nama za ovaj rad ključnog, kaznenog prava. Vrijednost intelektualnog vlasništva nije samo u njegovim ekonomskim značajkama, već i u njegovoj sposobnosti promicanja inovacija, kulturne raznolikosti i društvenog napretka. Kako društva napreduju, križanje između intelektualnog vlasništva i raznih disciplina, uključujući pravo, trgovinu, tehnologiju, pa čak i etiku, postaje sve izraženije, što zahtijeva sveobuhvatno razumijevanje i multidisciplinarni pristup njegovom proučavanju.

Prvi dio rada zadire u područje samog pojma intelektualnog vlasništva, prateći njegov povijesni razvoj od začetaka do današnjeg modernog doba. Drugi dio bavi se podjelom intelektualnog vlasništva i značajkama njegovih raznih oblika, što je ključno za razumijevanje samih povreda. U središtu rada nalazi se analiza kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva, koja tvore zasebnu Glavu Kaznenog zakona RH, kroz utvrđivanje glavnih elemenata bića tih kaznenih djela. Rad pruža i uvid u statističke podatke o učestalosti kriminala u području intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj. Analiza presude kaznenog suda, vezana uz kršenje prava intelektualnog vlasništva, nudi praktičan pogled kroz koji se može razumjeti teorija i praksa prava intelektualnog vlasništva u RH. Nadalje, proučavanjem hrvatskog kaznenog zakonodavstva o intelektualnom vlasništvu, nastojat će se prikazati kako se jedna nacija snalazi u zamršenosti prava i povreda intelektualnog vlasništva dok se usklađuje sa širim europskim i međunarodnim standardima. Konačno, rad se dotiče rasprave o kaznenopravnoj zaštiti ove materije i potrebi za kaznenopravnim sankcioniranjem povreda. Do kraja ovog rada, cilj je da se stekne ne samo temeljito razumijevanje intelektualnog vlasništva kao pravnog i društvenog konstrukta, već i da se shvate izazovi i prilike koje ono predstavlja u 21. stoljeću te potreba za kaznenopravnom zaštitom.

Da bi se dočarao utjecaj koji povrede intelektualnog vlasništva imaju danas u svijetu, poslužit će službeni podatak EUROPOL-a: „Nedavna studija koju su proveli EUIPO i OECD

procjenjuje da je u 2019. godini u EU uvezena krivotvorena i piratska roba u vrijednosti od 119 milijardi eura, što predstavlja 5,8 % uvoza EU-a. EUIPO je procijenio da je tijekom razdoblja 2013. – 2017., kao rezultat krivotvorenja, nastao gubitak prodaje koji iznosi više od 83 milijarde eura godišnje što odgovara procijenjenim podacima da su države oštećene za 15 milijardi eura poreznih prihoda, a ukupno 671 000 osoba izgubilo je radno mjesto.¹

Izazov za pravne sustave na globalnoj razini, a posebno u Hrvatskoj, jest stalno se prilagođavati tehnološkom napretku, balansirajući između prava vlasnika intelektualnog vlasništva i slobode i mogućnosti koje nude nove tehnologije.

2. POJAM INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Kako bismo se mogli upustiti u analizu i razumijevanje kaznenih djela počinjenih na štetu intelektualnog vlasništva, ponajprije je potrebno definirati samo intelektualno vlasništvo i shvatiti podlogu nastanka spomenutog pojma.

„Pravna znanost intelektualno vlasništvo definira kao pravo. Sam pojam intelektualnog vlasništva označava posebna, specifična prava koja imaju autori, izumitelji i ostali nositelji intelektualnog vlasništva.“²

Intelektualno vlasništvo (IV) predstavlja jedan od temeljnih stupova unutar suvremenih pravnih i ekonomskih okvira, a obuhvaća kreacije uma poput izuma, književnih i umjetničkih djela, simbola, imena i slika koje se koriste u trgovini.³ Dok se korijeni intelektualnog vlasništva mogu pratiti stoljećima unatrag, njegova moderna evolucija obilježena je sve većom globalnom povezanošću i brzim tehnološkim napretkom. Zaštita prava intelektualnog vlasništva ne odnosi se samo na zaštitu prava kreatora i izumitelja, već i na poticanje okruženja u kojem inovacija i kreativnost mogu cvjetati.⁴ Takvo okruženje osigurava

¹ EUIPO, „Intellectual property crime threat assessment 2022“, 2022., str. 36., dostupno na: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2022_IP_Crime_Threat_Assessment/IP_Crime_Threat_Assessment_2022_FullR_en.pdf (pristupljeno: 6. 9. 2023.)

² Katulić, T., Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2006, str. 16

³ WIPO, „What is Intellectual Property?“, dostupno na: <https://www.wipo.int/about-ip/en/> (pristupljeno: 9. 9. 2023.)

⁴ Katulić, *loc. cit.* (bilj. 2)

održivi rast gospodarstava, pružajući poticaje za izumitelje i umjetnike, čime se pomiču granice onoga što je moguće.

Intelektualno vlasništvo kategorizirano je u dvije primarne grupe: industrijsko vlasništvo i autorsko pravo.⁵ Industrijsko vlasništvo uključuje izume (patente), zaštitne znakove (žigove), industrijski dizajn i oznake podrijetla, dok autorska prava pokrivaju književna i umjetnička djela poput romana, pjesama, filmova, glazbenih djela, crteža, slika, fotografija i skulptura te arhitektonskih dizajna.⁶ Međutim, definicija intelektualnog vlasništva neprestano se mijenja, odnosno opseg onoga što potpada pod nju. S dolaskom digitalnog doba pojavili su se novi izazovi, od digitalnog piratstva do trenutno aktualne umjetne inteligencije, koji naglašavaju potrebu za prilagodljivim pravnim okvirima i međunarodnom suradnjom pri definiranju samog pojma i njegovih povreda.

Nadalje, značaj intelektualnog vlasništva nadilazi njegove ekonomske posljedice. Kao što su prikladno primijetili Dinwoodie i Dreyfuss, zaštita intelektualnog vlasništva također dotiče pitanja kulture, pravde, pristupa znanju, pa čak i ljudskih prava.⁷ Stoga razumijevanje intelektualnog vlasništva ne zahtijeva samo pogled na pravnu perspektivu, nego i uzimanje u obzir raznolikog utjecaja koje intelektualno vlasništvo ima na društvo.

3. POVIJESNI RAZVOJ INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Razumijevanje i uvažavanje intelektualnog vlasništva nije se ostvarilo preko noći. Koncept intelektualnog vlasništva značajno se razvio tijekom stoljeća, odražavajući promjenjivu dinamiku društva i sve veće prepoznavanje intrinzične vrijednosti ideja i kreacija. Njegova evolucija oblikovana je isprepletenim utjecajima društva, gospodarstva i tehnologije.⁸ Praćenje povijesti intelektualnog vlasništva otkriva priču o pokušajima uravnoteženja interesa kreatora s interesima šire javnosti.

⁵ Katulić, *op. cit.*, (bilj. 2) str. 21.

⁶ Državni zavod za intelektualno vlasništvo, „O intelektualnom vlasništvu“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/o-intelektualnom-vlasnistvu/> (pristupljeno: 20. 9. 2023.)

⁷ Dinwoodie, G. B., Dreyfuss, R. C., *A Neofederalist Vision of TRIPS: The Resilience of the International Intellectual Property Regime*, Oxford University Press, 2012., str. 265.

⁸ EUIPO, „IP from the Ancient to the Modern Age“, dostupno na: https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/-/news/ip-from-the-ancient-to-the-modern-age?TSPD_101_R0=089375ec4aab2000f16097a8f3eb55768600f3863b0e86a46a88a315fbd37217709f2291947a7d4508cb2e4dbc143000f0da316545afedf6e97909eda512ae441f1c88d02e4dc6e9fe256742c14e09d1de2a6b3a10c3b547e8909a910df36090 (pristupljeno 27. 9. 2023.)

3.1. Antičko i srednjovjekovno razdoblje

Povijesno gledano, koncept zaštite ideja i kreacija može se pratiti do drevnih civilizacija. Još u starim civilizacijama postojali su rani oblici priznavanja prava stvaratelja. U staroj Grčkoj, na primjer, kuhari su imali jednogodišnja ekskluzivna prava da stvaraju specifične kulinarske kreacije.⁹ Intelektualno vlasništvo nije postojalo u antičkom i srednjem vijeku kao formalizirani pravni pojam.¹⁰ Međutim, tragovi intelektualnog vlasništva mogu se pratiti unazad do tih razdoblja. U staroj Grčkoj pjesnici, pisci i umjetnici bili su prepoznati i počašćeni zbog svojih jedinstvenih doprinosa, što ukazuje na rudimentarno razumijevanje vrijednosti intelektualnog stvaralaštva.¹¹ U srednjem vijeku, širenje obrtničkih cehova dovelo je do ranog oblika poslovnih tajni.¹² Vješti zanatlije, osobito u gradovima poput Firence i Venecije, imali su posebno znanje koje je bilo pomno čuvano.¹³ Srednjovjekovna sveučilišta također su imala praksu davanja ekskluzivnih prava za prodaju akademskih knjiga, preteču modernih koncepata autorskog prava.¹⁴

3.2. Renesansa i industrijska revolucija

Razdoblje renesanse svjedočilo je eksploziji umjetničkih i znanstvenih djela. Kao rezultat toga donesen je Venecijanski patentni statut iz 1474., često citiran kao jedan od najranijih dijelova zakona o patentima.¹⁵ Prepoznao je potrebu da se izumiteljima osiguraju isključiva prava na njihove izume.¹⁶ Do 18. stoljeća, tijekom doba prosvjetiteljstva, diskurs se pomaknuo prema moralnim pravima autora i izumitelja.¹⁷ Ovo razdoblje postavilo temelje modernog zakona o autorskim pravima. Statut Anne, donesen u Ujedinjenom Kraljevstvu 1710. godine, bio je prvi svjetski zakon o autorskim pravima, koji je autorima davao isključiva prava na njihova djela na ograničeno razdoblje.¹⁸

⁹ Moore, A. D., „Intellectual property and Copyright“, University of Washington, 2012., dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=2194729> (pristupljeno: 30. 9. 2023.)

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

¹² Hesse, C., „The rise of intellectual property, 700 B.C.–A.D. 2000: an idea in the balance“, dostupno na: https://www.amacad.org/sites/default/files/daedalus/downloads/Daedalus_Sp2002_On-Intellectual-Property.pdf (pristupljeno 30. 9. 2023.)

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Stanford Encyclopedia of Philosophy, „Intellectual Property“, dostupno na: <https://plato.stanford.edu/entries/intellectual-property/#HistInteProp> (pristupljeno 10. 9. 2023.)

¹⁶ Katulić, *op. cit.* (bilj. 2) str. 64.

¹⁷ Hesse, *op. cit.* (bilj. 12)

¹⁸ Stanford E Encyclopedia of Philosophy, *op. cit.* (bilj. 15)

Industrijska revolucija dramatično je povećala proizvodnju i distribuciju dobara. S porastom industrije, pojavila se povećana potreba za zaštitom izuma. Pariška konvencija o zaštiti industrijskog vlasništva iz 1883. i Bernska konvencija o zaštiti književnih i umjetničkih djela iz 1886. pojavile su se kao temeljni međunarodni ugovori s ciljem usklađivanja zakona o intelektualnom vlasništvu među zemljama.¹⁹

U 20. stoljeću došlo je do širenja zakona o intelektualnom vlasništvu diljem svijeta. Organizacije poput Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO) osnovane su 1967. kako bi nadzirale i promovale zaštitu IV-a na globalnoj razini.²⁰ Međutim, digitalno doba donijelo je nove izazove. Brzi napredak interneta i digitalnih tehnologija zamaglio je granice intelektualnog vlasništva, što je dovelo do zamršenih rasprava o pitanjima poput upravljanja digitalnim pravima i internetskog piratstva. Kao odgovor pojavila se regulacija u obliku Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (*The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* – u daljnjem tekstu: TRIPS) formirana pod Svjetskom trgovinskom organizacijom (WTO) 1994. godine, postavljajući minimalne standarde za regulaciju intelektualnog vlasništva za zemlje članice.²¹

Kako su se društva i tehnologije razvijale, domene intelektualnog vlasništva također su se širile. Primjerice, žigovi, koji su izvorno služili kao jednostavni trgovački simboli, počeli su igrati ključnu ulogu na globalnom tržištu, predstavljajući vrijednost marke i povjerenje potrošača.²²

3.3. Digitalna revolucija i doba multilateralnih sporazuma i sporova

Pojava digitalne tehnologije i interneta dovela je do bezbroj izazova. Peer-to-peer platforme za dijeljenje datoteka, na primjer, olakšale su ilegalnu distribuciju materijala zaštićenih autorskim pravima.²³ To je dovelo do značajnih pravnih bitaka, poput one koja je uključivala Napster početkom 2000-ih. S druge strane spektra, pojavio se pokret otvorenog koda, koji je doveo u pitanje tradicionalne predodžbe o intelektualnom vlasništvu promicanjem

¹⁹ Hesse, *op. cit.* (bilj 12)

²⁰ WIPO, „About WIPO“ dostupno na: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/> (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

²¹ WTO, „Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights“, dostupno na: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm (pristupljeno: 11. 9. 2023.)

²² Hesse, *op. cit.* (bilj 12)

²³ Horvat A., Živković D., Knjižnice i autorsko pravo, Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb, 2013., str.

slobodnog i otvorenog pristupa softverskim kodovima.²⁴ Dolazak digitalnog doba, posebice interneta, promijenio je način na koji se sadržaj stvara, distribuira i konzumira. Pojavili su se i pokreti poput Creative Commons (CC) licencijskih ugovora, koji su zagovarali fleksibilnije licenciranje i doveli u pitanje tradicionalne norme intelektualnog vlasništva.²⁵

Povećana globalizacija 21. stoljeća iznjedrila je potrebu za multinacionalnim sporazumima. Osim TRIPS-a, regionalni trgovinski sporazumi često su uključivali značajna poglavlja o intelektualnom vlasništvu. Na primjer, Transpacičko partnerstvo (TPP) sklopljeno 2016. imalo je sveobuhvatne odredbe vezane uz IP, s ciljem postavljanja viših standarda od postojećih multilateralnih ugovora.²⁶ Međutim, ovi su sporazumi često izazivali kontroverze, a kritičari su tvrdili da favoriziraju korporativne interese nad javnom dobrobiti.²⁷ Sporovi vezani uz generičke lijekove, tradicionalno znanje i ravnotežu između inovacije i pristupa tim inovacijama postali su središnji dio međunarodne rasprave o intelektualnom vlasništvu.²⁸

Opisani povijesni razvoj bitan je jer je doveo do današnjeg uređenja i shvaćanja, kako intelektualnog vlasništva, tako i njegovih povreda, među kojima su i kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva.

4. PODJELA I OBLICI INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

4.1. Pojam i svrha kategorizacije

Intelektualno vlasništvo je ogromno, obuhvaća različita prava, zaštite i odgovarajuće obveze. Za razumijevanje ovih prava ključna je sustavna kategorizacija. Ovo poglavlje istražuje kategorizaciju oblika intelektualnog vlasništva koja je itekako bitna za kaznenopravnu zaštitu intelektualnog vlasništva jer pomaže u shvaćanju objekata zaštite. U području

²⁴ Džepina, S., Međunarodna zaštita intelektualnog prava vlasništva, specijalistički diplomski stručni, Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprješić, 2021, str. 34. dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:505620> (pristupljeno: 12. 9. 2023.)

²⁵ Lučić, D., Nove informacijske tehnologije i otvorena pitanja autorskog prava, Informator br. 6779, 2023. dostupno na: <https://informator.hr/strucni-clanci/nove-informacijske-tehnologije-i-otvorena-pitanja-autorskogprava?hls=intelektualno%2520vlasni%25C5%25A1tvo%3A%3A%3Aintelektualnog%2520vlasni%25C5%25A1tva%3A%3A%3Akaznenog#footnote-2637-10> (pristupljeno: 12. 9. 2023.)

²⁶ Weatherall, K. G., Intellectual Property in the TPP: Not 'The New TRIPS', Melbourne Journal of International Law, Vol. 17, No. 2, pp. 1-29, 2016, Sydney Law School Research Paper No. 17/20, dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=2937453> (pristupljeno: 12. 9. 2023.)

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Helfer, L., Austin, G., Human Rights and Intellectual Property, Cambridge University Press, Arizona Legal Studies Discussion Paper No. 10-18, Victoria University of Wellington Legal Research Paper No. 134/2017, 2011., dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=1612362> (pristupljeno: 12. 9. 2023.)

intelektualnog vlasništva potreba za podjelom oblika proizlazi iz raznih vrsta kreacija uma – bilo da se radi o izumima, književnim i umjetničkim djelima, simbolima, imenima ili slikama koje se koriste u trgovini.²⁹ Različite kreacije imaju bitne razlike. Književno djelo bitno se razlikuje od izuma. Isto tako, logotip tvrtke razlikuje se od glazbene skladbe.³⁰ Stoga univerzalni pristup nije praktičan i postoji podjela intelektualnog vlasništva na prava industrijskog vlasništva te na autorska i druga srodna prava.

4.2. Industrijsko vlasništvo

Industrijsko vlasništvo, značajna potkategorija intelektualnog vlasništva, prema svojoj definiciji iz TRIPS sporazuma prvenstveno obuhvaća patente, žigove, industrijski dizajn i oznake podrijetla.³¹ Još jedan pojam koji bi mogao ući u ovu podjelu industrijskog vlasništva je poslovna tajna, međutim ona neće biti predmetom ovog rada.³² Razlog tome je taj što povreda poslovne tajne u podjeli Kaznenog zakona RH ne spada u kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva i regulirana je člankom 262. pod nazivom „Odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne“ unutar Glave dvadeset četvrte (XXIV.) u kojoj se nalaze kaznena djela protiv gospodarstva.³³ Sljedeći paragrafi zaranjaju u svaki od aspekata industrijskog vlasništva, razjašnjavajući njihove definicije i svrhe.

Patenti

Patent je pravni dokument kojim se izumiteljima dodjeljuju isključiva prava na njihove izume.³⁴ Ova ekskluzivnost obično traje 20 godina, osiguravajući da vlasnik patenta može spriječiti druge da izrađuju, prodaju ili koriste izum bez dopuštenja.³⁵ Kako bi izumitelj mogao uživati prava koja proizlaze iz izuma, mora ga zaštititi patentom pri Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo, a postupak prijave uređen je Zakonom o patentu i Pravilnikom o patentu.³⁶ Patenti potiču izumitelje pružanjem privremenih monopola, potičući inovacije.

²⁹ WIPO, *loc. cit.* (bilj. 3)

³⁰ Katulić, *op. cit.* (bilj. 2)

³¹ Šuperina, M., Kolar-Gregorić, T., Cvitanović, L.: Zaštita industrijskog vlasništva – prava žiga u hrvatskom kaznenom pravu i praksi. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 14, broj 2/2007, str. 972.

³² *Ibid.* str. 973.

³³ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22 (u daljnjem tekstu: KZ), čl. 262.

³⁴ Your Europe, „Patenti“, dostupno na: https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/patents/index_hr.htm (pristupljeno: 8. 9. 2023.)

³⁵ Zakon o patentu, NN 16/20 čl.87., čl. 93.

³⁶ Katulić, *op. cit.* (bilj. 2) str. 32.

Otkrivanjem pojedinosti o izumu, patenti također doprinose globalnom fondu znanja.³⁷ Da bi se izum zaštitio patentom potrebno ga je detaljno opisati te će se takvi detalji i javno objaviti, tu činjenicu treba imati na umu kada se vrši izbor između patentne zaštite ili čuvanja poslovne tajne.³⁸ Zaštita patenta obično se primjenjuje samo u državi u kojoj se izdaje patent. Međunarodni ugovori, kao što je Ugovor o suradnji na području patenata, olakšavaju prekograničnu zaštitu patenata.³⁹ Neki od poznatih patenata su, primjerice, žarulja Thomasa Alva Edisona iz 1878. god., telefon Alexandera Grahama Bella iz 1876. god. ili domaći patent - Plivin azitromicin iz 1981. god.⁴⁰

Žigovi (*trademarks*)

Žigovi su simboli, nazivi ili fraze zakonski registrirani za predstavljanje društva ili proizvoda.⁴¹ Pojam, prava iz žiga te postupak njegove registracije propisani su Zakonom o žigu.⁴² Da bi zaštitni znak svom nositelju dao isključiva prava na njegovo korištenje, mora biti registriran u upravnom postupku koji provodi Državni zavod za intelektualno vlasništvo.⁴³ Jednom zaštićeni i registrirani žig pruža svom nositelju zaštitu u trajanju od deset (10) godina od podnošenja prijave te je moguće produljiti tu zaštitu za daljnje razdoblje od deset godina.⁴⁴ „Ti su rokovi važni za kaznenopravnu zaštitu žiga u smislu vremena počinjenja kaznenog djela...jer nositelj prava žiga za to vrijeme stječe monopol nad registriranim znakom...“⁴⁵ Žigovi pomažu u razlikovanju dobara i usluga jednog poduzeća od onih drugih, osiguravajući potrošačima dosljednu kvalitetu.⁴⁶ Primjerice, globalno prepoznatljivi zaštitni znak modnog brenda Chanel, žuto slovo „M“ kao zaštitni znak Mcdonalds-a ili četiri isprepletene kruga koji predstavljaju brend Audi ključni su za odnos potrošača prema proizvodima tih poduzeća. Zaštitni znakovi (žigovi) ne štite samo interese poduzeća na način da zadrže svoj imidž i ugled, već doprinose ukupnoj stabilnosti i integritetu tržišta promovirajući pošteno natjecanje i

³⁷ DZIV, „Stvaranje žiga“, Zagreb, 2019., str. 3., dostupno na: https://www.dziv.hr/files/file/obrasci/zip/brosura_stvaranje_ziga.pdf (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

³⁸ Katulić, *op. cit.* (bilj. 2) str. 32.

³⁹ WIPO, „Patent Cooperation Treaty“, dostupno na: <https://www.wipo.int/pct/en/> (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

⁴⁰ Zavod za visoki napon i energetiku FER, „Intelektualno vlasništvo“, dostupno na: https://www.fer.unizg.hr/download/repository/03_MUL_Intelektualno_vlasnistvo_NOVO.pdf (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

⁴¹ Landes, W. M., Posner, R. A., Trademark law: an economic perspective. *The Journal of Law & Economics*, 30(2), 265-309, 1987., dostupno na: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/467138> (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

⁴² Zakon o žigu, NN 14/19

⁴³ *Ibid.*, čl. 8., čl. 11.

⁴⁴ *Ibid.*, čl. 55. st. 1. i st. 2.

⁴⁵ M. Šuperina, T. Kolar-Gregorić, L. Cvitanović, *op. cit.* (bilj. 31), str. 974.

⁴⁶ WIPO, „Trademarks“ dostupno na: <https://www.wipo.int/trademarks/en/> (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

osiguravajući da potrošači mogu donositi informirane odluke.⁴⁷ Oni su dokaz o važnosti brendiranja u današnjem globalnom i izrazito konkurentnom poslovnom okruženju. Potrošače određeni žig asocira na određenu kvalitetu proizvoda i određeni ugled koji krasi društvo koje je nositelj prava na žig. Prema tome, da bi se izgradio i održao snažan brend potrebna je kvalitetna zaštita žigova. Međunarodni okviri poput Madridskog sustava omogućuju zaštitu žigova u više zemalja odnosno u zemljama članicama tog sustava, a zemlje članice su preko polovica svih država svijeta.^{48,49}

Industrijski dizajn

Estetika proizvoda također može biti plod ljudske kreativnosti i predmet pravne zaštite. Industrijski dizajn odnosi se na ukrasne ili estetske aspekte predmeta, uključujući linije, konture, boje, oblike ili materijale.⁵⁰ Potrebno je naglasiti da industrijski dizajn nema veze za tehničkom izvedbom proizvoda nego isključivo s estetskim karakteristikama te vanjskim izgledom.⁵¹ Pojam industrijskog dizajna kao intelektualnog vlasništva veže se uz razne objekte od automobila i strojeva do mobitela i kozmetičkih proizvoda. Dizajn Apple-ovih AirPods slušalica ili dizajn staklene bočice Coca-Cole samo su neki od brojnih primjera industrijskog dizajna. Zaštita koja je pružena industrijskom dizajnu sprječava neovlašteno kopiranje ili imitaciju, dok s druge strane potiče kreatore i osigurava razlikovanje proizvoda.⁵² Zakon o industrijskom dizajnu propisuje da je uvjet zaštite upis u registar Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo.⁵³ Ta zaštita industrijskog dizajna traje 5 godina od podnošenja prijave.⁵⁴ Haaški sustav za međunarodnu registraciju industrijskog dizajna omogućuje podnositeljima zahtjeva da traže zaštitu u više zemalja.⁵⁵

Oznake podrijetla

⁴⁷ DZIV, „Stvaranje žiga“, Zagreb, 2019. str. 5-7, dostupno na: https://www.dziv.hr/files/file/obrasci/zip/brosura_stvaranje_zipa.pdf (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

⁴⁸ WIPO, „Hague – The International Design System“, dostupno na: <https://www.wipo.int/hague/en/> (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

⁴⁹ WIPO, „Popis država potpisnica Madridskog sporazuma“, 2023., dostupno na: https://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/docs/pdf/madrid_marks.pdf (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

⁵⁰ Katulić, *op. cit.* (bilj. 2), str. 38.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Zlatović, D., Industrijski dizajn i njegova zaštita u hrvatskom i europskom pravu, 2017., IUS-INFO, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/industrijski-dizajn-i-njegova-zastita-u-hrvatskom-i-europskom-pravu> (pristupljeno: 10. 9. 2023.)

⁵³ Zakon o industrijskom dizajnu, NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11, 46/18, čl. 14. i čl. 23.

⁵⁴ *Ibid.* čl. 16. st. 1.

⁵⁵ Katulić, *op. cit.* (bilj. 2), str. 39.

Pod oznake podrijetla kao oblik intelektualnog vlasništva ubrajamo oznake zemljopisnog podrijetla, oznake izvornosti i oznake tradicionalnog ugleda. Oznake podrijetla signaliziraju da proizvod potječe s određenog mjesta, svojom kvalitetom, ugledom ili drugim karakteristikama koje se mogu pripisati tom podrijetlu.⁵⁶ One štite reputaciju regionalnih proizvoda, sprječavaju obmanjujuću praksu, promiču pošteno tržišno natjecanje i pomažu potrošačima osiguravajući da dobiju originalne proizvode.⁵⁷ Kroz sporazume poput Ženevskog akta na Lisabonski sporazum, zemlje surađuju kako bi osigurale uzajamnu zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla i oznaka izvornosti.⁵⁸ Uvjet da bi oznaka podrijetla bila zaštićena kao intelektualno vlasništvo je taj da je registrirana kod nadležnog tijela. U Republici Hrvatskoj je za registraciju oznake podrijetla prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda nadležno Ministarstvo poljoprivrede dok je za ostale kategorije proizvoda i usluga nadležan Državni zavod za intelektualno vlasništvo.⁵⁹ Također je zanimljivo napomenuti činjenicu da u RH predmetom zaštite oznakom podrijetla može biti i usluga, a ne samo proizvod, s tim da takvih primjera u našoj praksi još nema.⁶⁰ Kada govorimo o razlici između oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti, glavna je distinkcija ta što kod oznake izvornosti mora postojati viša razina povezanosti proizvoda s mjestom podrijetla (sirovine iz mjesta podrijetla i proizvodnja u mjestu podrijetla) dok je kod oznake zemljopisnog podrijetla dovoljno da je proizvod s mjestom podrijetla povezan kvalitetom, nekom karakteristikom proizvoda ili čak samom reputacijom proizvoda.⁶¹ Registrirana zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) u RH je,

⁵⁶ Zlatović, D., Kaznene sankcije u svezi s povredom zaštićene oznake izvornosti proizvoda i usluga, Informator br. 6413, 2016., dostupno na: <https://informatior.hr/strucni-clanci/kaznene-sankcije-u-svezi-s-povredom-zasticene-oznake-izvornosti-proizvoda-i-usluga?hls=Kaznena%3A%3AKaznene%3A%3AKazneno%3A%3AKaznenog%3A%3A%3Aintelektualno%2520vlasni%25C5%25A1tvo%3A%3A%3Aintelektualnog%2520vlasni%25C5%25A1tva> (pristupljeno: 15. 9. 2023.)

⁵⁷ DZIV, „Što su oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/oznake/> (pristupljeno: 15. 9. 2023.)

⁵⁸ Hasić, T., Rački Marinković, A., Zaštita tradicijskih proizvoda primjenom zemljopisnih oznaka u Europskoj uniji nakon stupanja na snagu Ženevskog akta na Lisabonski sporazum, Pravni vjesnik 38, br. 1, 113-130., 2022. dostupno na: <https://doi.org/10.25234/pv/19632> (pristupljeno: 16. 9. 2023.)

⁵⁹ Zlatović, *op. cit.* (bilj. 56)

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Malenica, I., Postupak stjecanja oznaka izvornosti proizvoda i usluga pred Državnim zavodom za intelektualno vlasništvo, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, Vol. 11 No. 1-2, 2017., str. 11

primjerice, ZOI Neretvanska mandarina dok kao primjer zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla (ZOZP) može poslužiti ZOZP Slavonska kobasica.⁶²⁶³

Industrijsko vlasništvo ima ključnu ulogu u modernom gospodarstvu, potičući inovacije i štiteći potrošače. Kako svijet postaje sve povezaniji, razumijevanje ovih zaštita postaje od vitalnog značaja i za kreatore i za potrošače.

4.3. Autorsko i srodna prava

Autorsko pravo i srodna prava ključni su elementi intelektualnog vlasništva, koji osiguravaju da kreatori književnih, umjetničkih i srodnih djela dobiju odgovarajuće priznanje i financijske nagrade za svoje kreacije. Ovo poglavlje raspravlja će o opsegu, svrsi i međunarodnim implikacijama autorskog prava i srodnih prava, uključujući prava izvođača i prava proizvođača fonograma. U RH ova materija uređena je Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima (u daljnjem tekstu: ZAPSP) donesenim 2021. godine radi usklađivanja našeg zakonodavstva s Direktivom (EU) br. 2019/790 od 17. travnja 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu.⁶⁴

Autorska prava

Autorsko pravo pravni je pojam koji stvarateljima književnih, dramskih, glazbenih i nekih drugih intelektualnih djela daje isključiva prava na njihove kreacije.⁶⁵ Te kreacije nazivaju se autorska djela i definirana su Zakonom o autorskom i srodnim pravima kao originalne intelektualne tvorevine iz književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja koje imaju individualni karakter, bez obzira na način i oblik izražavanja, vrstu, vrijednost ili namjenu.⁶⁶ Autorsko djelo može biti u raznim oblicima, od filma, knjiga i pjesama sve do fotografija, koreografija pa čak i crteža. ZAPSP sadrži popis primjera autorskih djela u čl. 14.⁶⁷

⁶² Ministarstvo poljoprivrede, „Popis zaštićenih oznaka izvornosti“, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zasticena-oznaka-izvornosti-zoi/1206> (pristupljeno: 18. 9. 2023.)

⁶³ Ministarstvo poljoprivrede, „Popis zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla“, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zasticene-oznake-zemljopisnog-podrijetla-zozp/1221> (pristupljeno: 18. 9. 2023.)

⁶⁴ Lučić, D., *op. cit.* (bilj. 25)

⁶⁵ WIPO, „What is Copyright?“, dostupno na: <https://www.wipo.int/copyright/en/> (pristupljeno: 18. 9. 2023.)

⁶⁶ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, NN 111/21, (u daljnjem tekstu: ZAPSP), čl. 14. st. 1

⁶⁷ ZAPSP, čl. 14. st. 2.

Da bi nešto bilo autorsko djelo mora biti originalno, što se može zaključiti iz zakonske definicije samog pojma.

Autorsko pravo služi za zaštitu prava kreatora, dopuštajući im da dobiju naknadu za svoju originalnost i inovativnost. Zaštita koja se pruža autorima uvelike je potrebna da bi ti autori nastavili oplemenjivati društvo svojim djelima što doprinosi samom razvoju društva, s druge strane, brojni su prigovori da prestrogo uređenje zaštite autorskih prava može polučiti i suprotnim ishodom kroz težak i skup pristup tim djelima.⁶⁸ Zato je bitno pronaći odgovarajuću sredinu između dva ekstremiteta prilikom uređivanja ove materije. Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima propisano je da autorsko pravo pripada osobi koja stvori autorsko djelo i kojoj će, u pravilu, pripasti naknada za svako korištenje tog autorskog djela⁶⁹. Kada govorimo o vremenskom trajanju zaštite, autorsko pravo traje za života autora i 70 godina nakon njegove smrti, bez obzira na to kad je autorsko djelo zakonito objavljeno, ako zakonom nije drukčije određeno.⁷⁰ Nakon što prestane zaštita autorskog djela autorskim pravom, odnosno nakon što istekne ovaj rok, autorsko djelo postaje javno dobro te se može slobodno koristiti uz obvezu priznanja autorstva, poštovanja autorskog djela te časti i ugleda autora.⁷¹

Autorska prava dijele se na prava kojima se štiti osobna i duhovna veza autora s djelom (osobna) i prava kojima se štite imovinski interesi autora (imovinska).⁷² Osobna i imovinska prava autora detaljnije su opisana u poglavlju koje se bavi pojedinim kaznenim djelima protiv intelektualnog vlasništva (vidi poglavlja 5.1 i 5.2).

Od međunarodnog zakonodavstva koje uređuje ovu materiju, Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela najvažniji je međunarodni ugovor koji regulira autorska prava, osiguravajući da države potpisnice pružaju sveobuhvatnu zaštitu djelima zaštićenim autorskim pravima.⁷³ Autorsko i srodna prava također su zaštićena i Ustavom Republike Hrvatske kojim se u čl. 69. st. 4. jamči zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenoga, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva.⁷⁴

⁶⁸ Horvat A., Živković D., *op. cit.* (bilj. 23), str. 12.-14.

⁶⁹ ZAPSP, čl. 26. st. 3.

⁷⁰ ZAPSP, čl. 119.

⁷¹ ZAPSP, čl. 127.

⁷² Mršić, G., Kaznena djela protiv autorskog prava – neki slučajevi povrede imovinskih prava autora, Hrvatska pravna revija : 4(2004),8; str.87-94.

⁷³ WIPO, „Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works“, dostupno na: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/> (pristupljeno: 18. 9. 2023.)

⁷⁴ Blažević, B., Novine u kaznenopravnoj zaštiti autorskog prava i srodnim pravima, Informator br. 6135 -6137, 2012.

Prava umjetnika izvođača

Prava izvođača odnose se na nastupe tj. na izvedbu te ona izvođačima, kao što su glumci, pjevači i plesači, omogućuju kontrolu nad načinom na koji se njihove izvedbe koriste i šire.⁷⁵ Ova prava osiguravaju da izvođači dobiju naknadu za korištenje njihovih izvedbi, posebno kada se emitiraju ili reproduciraju.⁷⁶ Prava izvođača uređena su Zakonom o autorskom i srodnim pravima pa je tako istim zakonom propisano da prava umjetnika izvođača traju 50 godina od izvedbe, s tim da ako je izvedba fiksirana na fonogram i zakonito izdana ili priopćena javnosti onda pravo traje 70 godina.⁷⁷ Rimska konvencija pokriva prava izvođača, osiguravajući zaštitu u svim državama potpisnicama.⁷⁸

Prava proizvođača fonograma

Fonogram je fiksacija (ugrađivanje zvukova na podlogu) zvukova izvedbe, drugih zvukova i svega onoga što predstavlja zvukove, a s te podloge se zvuk može slušati, umnožavati ili priopćavati putem nekog uređaja.⁷⁹ Može biti fiksiran na razne podloge od CD-a, DVD-a do digitalnih datoteka. Proizvođači fonograma su subjekti ili pojedinci odgovorni za prvo snimanje zvukova.⁸⁰ Njihova su prava slična autorskim pravima, ali se izričito odnose na zaštitu zvučnih zapisa. Pravo proizvođača fonograma traje 50 godina od prvog fiksiranja fonograma.⁸¹ Međutim, ako je u tom razdoblju fonogram zakonito izdan, pravo traje 70 godina od tog izdanja.⁸² Prava osiguravaju da proizvođači fonograma dobiju naknadu za korištenje njihovih snimaka, posebno kada se one emitiraju ili kopiraju.⁸³ Konvencija o fonogramima osigurava međunarodnu zaštitu prava proizvođača fonograma.⁸⁴ Radi lakše ilustracije, proizvođač fonograma bilo bi, primjerice, društvo Croatia Records.

⁷⁵ DZIV, „Pravo umjetnika izvođača“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/srodna-prava/umjetnika-izvodaca/> (pristupljeno: 18. 9. 2023.)

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ ZAPSP, čl. 138. st. 1. i 2.

⁷⁸ WIPO, „Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations“, dostupno na: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/> (pristupljeno: 20. 9. 2023.)

⁷⁹ ZAPSP, čl. 140.

⁸⁰ ZAPSP, čl. 140. st. 2.

⁸¹ ZAPSP, čl. 144.

⁸² *Ibid.*

⁸³ DZIV, „Prava proizvođača fonograma“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/srodna-prava/proizvodaca-fonograma/> (pristupljeno: 20. 9. 2023.)

⁸⁴ WIPO, „Convention for the Protection of Producers of Phonograms Against Unauthorized Duplication of Their Phonograms“, dostupno na: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/phonograms/> (pristupljeno: 20. 9. 2023.)

Autorsko pravo i srodna prava temelj su sustava intelektualnog vlasništva. Ona ne samo da prepoznaju naporan rad i inovativnost kreatora, izvođača i proizvođača fonograma, već također promiču kulturni razvoj i gospodarski rast.

4.4. Napredni oblici intelektualnog vlasništva: Suočavanje s izazovima digitalnog doba

Napredni oblici intelektualnog vlasništva

Suvremeni oblici intelektualnog vlasništva naglašavaju vezu između tehnologije i pravne zaštite. Primjerice, integrirani krugovi, poznatiji kao čipovi i mikročipovi, ključni su u modernoj elektronici.⁸⁵ Zaštita njihovog jedinstvenog izgleda (topografije) sprječava konkurente u repliciranju njihove funkcionalnosti.⁸⁶ Državni zavod za intelektualno vlasništvo provodi postupak zaštite topografije poluvodičkih proizvoda na temelju prijave te zaštita traje 10 godina od prve komercijalne upotrebe topografije ili od podnesene prijave za registraciju.⁸⁷ Nadalje, biotehnološki izumi, kao što su modificirani organizmi ili sekvence DNK, predstavljaju jedinstvene izazove, a najčešće su zaštićeni patentima.⁸⁸ Kao rezultat toga, zakoni o intelektualnom vlasništvu evoluirali su kako bi zadovoljili njihove specifičnosti, osiguravajući inovatorima da iskoriste prednosti svojih istraživanja.

Razvoj biotehnologije donio je nove izazove za režime intelektualnog vlasništva. Pojavila su se pitanja o mogućnosti patentiranja genetski modificiranih organizama, sekvenci DNK, pa čak i cijelih genoma. Projekt ljudskog genoma, dovršen početkom 21. stoljeća, izazvao je intenzivnu raspravu o etičkim i pravnim dimenzijama patentiranja ljudskih gena.⁸⁹ Uspon biotehnologije, posebno u kasnom 20. stoljeću, zamaglio je granice između prirodnih pojava i ljudskih izuma. Patentiranje oblika života, gena i bioloških procesa postalo je vrlo kontroverzno. Odluke poput slučaja Diamond protiv Chakrabartyja u SAD-u, koji je dopustio

⁸⁵ WIPO, „Protection of the Topographies of Integrated Circuits“, dostupno na: https://www.wipo.int/patents/en/topics/integrated_circuits.html (pristupljeno: 21. 9. 2023.)

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ Zakon o zaštiti topografija poluvodičkih proizvoda, NN 173/03, 76/07, 30/09, 49/11, 46/18, čl. 6. i 9.

⁸⁸ WIPO, „WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law, and Use“, Geneva, 2004., str. 445. dostupno na: <https://doi.org/10.34667/tind.28661> (pristupljeno: 20. 9. 2023.).

⁸⁹ Andrews, L., Paradise, J., "Genes and Patent Policy: Rethinking IP Rights." *Nature Reviews Genetics*, vol. 3, 803-808, 2002., dostupno na: <https://doi.org/10.1038/nrg909> (pristupljeno: 12. 10. 2023.)

patentiranje genetski modificirane bakterije, postavile su presedane, ali su također zapalile rasprave o etici i ograničenjima IP-a u biotehnologiji.⁹⁰

Izazovi u digitalnoj eri

Digitalno doba, iako nudi brojne mogućnosti, također predstavlja značajne prijetnje intelektualnom vlasništvu. Jedna od prednosti digitalnog doba za zaštitu intelektualnog vlasništva su tehnologije upravljanja digitalnim pravima (*Digital Rights Management – DRM*) koje sprječavaju neovlaštenu redistribuciju digitalnih medija, osiguravajući kreatorima da zadrže kontrolu nad distribucijom i korištenjem svog sadržaja.⁹¹ Primjerice, prilikom objave e-knjige primijenit će se DRM tehnologija kako bi se ograničilo njeno kopiranje i dijeljenje te kako bi se na taj način zaštitila prava autora.⁹² S druge strane, uz širenje digitalnog područja, prijetnje poput virusa i zlonamjernog softvera postale su prevladavajuće, često ciljajući na intelektualno vlasništvo.⁹³ Prema tome, učinkovite mjere kibernetičke sigurnosti najvažnije su u zaštiti intelektualnog vlasništva u ovoj digitalnoj eri.⁹⁴

Kako se krajolik intelektualnog vlasništva širi i postaje sve zamršeniji, razumijevanje njegovih različitih aspekata – od autorskih djela do izazova koje postavlja digitalno doba – postaje imperativ za fizičke i pravne osobe, pogotovo radi stvaranja svijesti o mogućim povredama intelektualnog vlasništva.

5. HRVATSKO KAZNENO ZAKONODAVSTVO O INTELEKTUALNOM VLASNIŠTVU I MEĐUNARODNI OKVIR

Prava intelektualnog vlasništva, zbog svoje globalne prirode i digitalnog širenja kreativnog sadržaja, zahtijevaju usklađen pristup zakonodavstvu. Internacionalizacija trgovine, digitalizacija robe i porast platformi za e-trgovinu zahtijevaju potrebu za standardiziranom zaštitom intelektualnog vlasništva. Hrvatska, kao država članica Europske unije, usklađuje svoje propise o intelektualnom vlasništvu s direktivama Europske unije. Međutim, izvan EU-a, nekoliko međunarodnih konvencija i sporazuma postavlja temelj za prava intelektualnog

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ EFF, „DRM“, dostupno na: <https://www.eff.org/issues/drm> (pristupljeno: 20. 9. 2023.)

⁹² Miličević, L. Digitalno upravljanje autorskim pravima, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2018. str. 17., dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:777973> (pristupljeno: 21. 9. 2023.)

⁹³ Gupta, A.. “Interconnection Between Intellectual Property Rights And Cyber Security.” AMU Law Review Society, 2020., str. 1

⁹⁴ *Ibid.*

vlasništva i njihovu provedbu. Ovo poglavlje daje uvid u hrvatsko zakonodavstvo o intelektualnom vlasništvu i zakonodavstvo EU koje se bavi zaštitom ove materije, s osvrtom na Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS).

5.1. Hrvatski okvir kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva

Hrvatski okvir intelektualnog vlasništva utemeljen je na Zakonu o autorskom i srodnim pravim, Zakonu o žigu, Zakonu o patentu, Zakonu o industrijskom dizajnu, Zakonu o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga. Ti zakoni štite sve, od umjetničkih kreacija do tehnoloških inovacija. Posebnim djelom Kaznenog zakona RH propisana su zakonska bića kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva koja su grupirana u zasebnu Glavu dvadeset sedmu (XXVII), takvo uređenje uvedeno je donošenjem novog KZ-a 2011. godine. Zakon o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: ZKP) pruža okvir i načela za vođenje kaznenih postupaka te je također relevantan za ovu materiju.⁹⁵ Osim odredbi koje se primjenjuju na sve kaznene postupke, postoje određene odredbe koje se primjenjuju samo kad se radi o određenim kaznenim djelima. Primjerice, čl. 332. ZKP ovlašćuje suca istrage da naloži provođenje posebnih dokaznih radnji (npr. presretanje, prikupljanje i snimanje računalnih podataka) protiv osobe za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo protiv intelektualnog vlasništva, pod uvjetom da je djelo počinjeno uporabom računalnih sustava ili mreža.⁹⁶ Također, sudac istrage može, na prijedlog državnog odvjetnika naložiti privremeno oduzimanje pisama i pošiljki poslanih okrivljeniku ili koje je okrivljenik poslao, ako se može očekivati da će te pošiljke poslužiti kao dokaz u postupku za kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva (među ostalim).⁹⁷

Bitnu ulogu u RH ima Državni zavod za intelektualno vlasništvo koji primarno tijelo za praćenje, analiziranje i prijedloge za implementaciju novih propisa u RH.⁹⁸

⁹⁵ Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22

⁹⁶ ZKP, čl. 332.

⁹⁷ ZKP, čl. 339.

⁹⁸ DZIV, „Nacionalno zakonodavstvo“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/nacionalno-zakonodavstvo/> (pristupljeno: 5. 10. 2023.)

5.2. EU direktive o intelektualnom vlasništvu

Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji 2013. godine zahtijevalo je reforme kako bi se osigurala usklađenost s direktivama EU-a o intelektualnom vlasništvu. EU nudi sveobuhvatan okvir za prava intelektualnog vlasništva, prvenstveno vođen Direktivom 2004/48/EZ o provedbi prava intelektualnog vlasništva čiji je cilj usuglašavanje nacionalnih zakonodavstava država članica radi ostvarivanja ujednačenog i visokog nivoa zaštite intelektualnog vlasništva na unutarnjem tržištu.⁹⁹¹⁰⁰ Također postoje brojne EU direktive koje uređuju materiju o pojedinačnim oblicima intelektualnog vlasništva, primjerice Direktiva 2019/790 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu ili Direktiva 2015/2436 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima.¹⁰¹ Prisutne su i razne inicijative koje nastoje osvijestiti postojanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva i potaknuti međunarodnu suradnju radi suzbijanja i kažnjavanja tih kaznenih djela, među njima je i platforma EMPACT (*European multi-disciplinary platform against criminal threats*) kroz koju je Europsko Vijeće 2021. godine kao jedan od 10 prioriteta za razdoblje 2022-2025. god. usvojilo borbu protiv kriminala vezanog za intelektualno vlasništvo.¹⁰²

5.3. Međunarodno mjerilo: sporazum TRIPS

Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS), kojim upravlja Svjetska trgovinska organizacija (WTO), postavlja minimalne standarde za zakonodavstvo o intelektualnom vlasništvu za svoje zemlje članice¹⁰³. TRIPS je sveobuhvatan, pokriva autorska prava, patente, zaštitne znakove i još mnogo toga. Iako je hrvatsko zakonodavstvo usko usklađeno s TRIPS-om u većini područja, TRIPS nudi šire smjernice,

⁹⁹ Europska Komisija, Smjernice o određenim aspektima Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o provedbi prava intelektualnog vlasništva, 2017., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0708&from=EN>

¹⁰⁰ Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, 2004., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048&rid=2>

¹⁰¹ DZIV, „Popis EU propisa“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/eu-propisi/> (pristupljeno: 6. 10. 2023.)

¹⁰² EUIPO, „IP crime among the 10 priorities in the fight against organised crime“ https://euiipo.europa.eu/ohimportal/en/-/news/ip-crime-among-the-10-priorities-in-the-fight-against-organised-crime?TSPD_101_R0=089375ec4aab20005027a6be61e9fb0a6a4d8534b3227f2ccede0c8e3a93f45b549bf82665ec708408954175e91430007df21203ba3e7e436e15b22702cfe8ac5551e4270496540c7bf07a2feac8036ce846e5c7572962caa7f29bd8ff27b52d (pristupljeno: 5. 10. 2023.)

¹⁰³ Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (WTO TRIPS Sporazum), Marrakesh, 1994.

posebno u pogledu ravnoteže između prava intelektualnog vlasništva i javnog interesa, kao što je npr. pristup lijekovima. TRIPS se također referira na značaj postojanja odgovarajućih, učinkovitih kaznenih metoda za suočavanje s deliktima protiv intelektualnog vlasništva te je nametnuo državama članicama minimalni standard zaštite koju moraju pružiti pravima intelektualnog vlasništva unutar svojih nacionalnih kaznenopravnih sustava.¹⁰⁴ Stoga, u čl. 61. određuje: „Države članice će osigurati kaznene postupke i kazne koje će se primjenjivati barem u slučajevima namjernog krivotvorenja zaštitnih znakova ili piratstva autorskih prava u komercijalnim razmjerima. Dostupni pravni lijekovi uključuju zatvorske i/ili novčane kazne dovoljne za odvratanje, u skladu s razinom kazni koje se primjenjuju za zločine odgovarajuće težine. U odgovarajućim slučajevima, dostupni pravni lijekovi također će uključivati zapljenu, oduzimanje i uništavanje robe kojom se krše autorska prava i svih materijala i alata koji su pretežito korišteni u počinjenju prekršaja. Članice mogu predvidjeti kaznene postupke i kazne koje se primjenjuju u drugim slučajevima kršenja prava intelektualnog vlasništva, posebno kada su počinjena namjerno i u komercijalnim razmjerima.“¹⁰⁵

Smatralo se da će veliku važnost za kaznenopravnu zaštitu intelektualnog vlasništva imati Trgovinski sporazum protiv krivotvorenja (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement* – dalje u tekstu: ACTA) koji je sadržavao cijelo poglavlje posvećeno toj tematici (mjere, kazne, ...).¹⁰⁶ ACTA je međunarodni sporazum potpisan 2011. u Tokiju koji nikad nije stupio na snagu u državama članicama EU, pa tako ni u RH. Sporazum je sklopljen s ciljem stvaranja određenih međunarodnih standarda u pogledu zaštite intelektualnog vlasništva od povreda.¹⁰⁷ Međutim, uslijedile su brojne kritike na račun prestroge zaštite intelektualnog vlasništva, ograničavanja ljudskih prava i privatnosti na internetu te stvaranja neravnoteže između razvijenih i nerazvijenih država po pitanju pristupa intelektualnom vlasništvu.¹⁰⁸ Negodovanje u javnosti prouzročila je činjenica da je to međunarodni sporazum kojim se nameću obveze nacionalnim zakonodavstvima te da se odredbama ostavlja previše prostora za kršenje sloboda građana.

¹⁰⁴ Ajay Sharma, K., Dube, D., *The relevance of Criminal Law in Intellectual Property Law Research*, Handbook of intellectual Property Law Research: Lenses, Methods, and Perspectives, Edition: 1st, Chapter: 13 Publisher: Oxford University Press (UK), 2022, str. 206., dostupno na: [10.1093/oso/9780198826743.003.0014](https://doi.org/10.1093/oso/9780198826743.003.0014) (pristupljeno: 12. 10. 2023.)

¹⁰⁵ *Op. cit.* (bilj. 103) čl. 61.

¹⁰⁶ Zlatović, D., Osvrt na kaznenopravnu zaštitu žigova prema novom trgovinskom sporazumu ACTA, *Strani pravni život*, br. 3, 173-189, 2012., str. 181.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Poslovni.hr, „ACTA je uzdrmana, ali ne i mrtva“, dostupno na: <https://www.poslovni.hr/lifestyle/acta-je-uzdrmana-ali-ne-i-mrtva-197827> (pristupljeno 13. 10. 2023.)

Snažan otpor javnosti rezultirao je sprječavanjem ratifikacije ovog trgovinsko pravnog sporazuma.

6. RASPRAVA O POTREBI KAZNENOPRAVNE ZAŠTITE INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U USPOREDBI S DRUGIM OBLICIMA ZAŠTITE

Pitanje prava intelektualnog vlasništva postalo je sve kompliciranije dolaskom tehnoloških inovacija. S obzirom na ovu složenost, ključno je razmotriti kako se ova prava mogu optimalno zaštititi kroz različite kanale, uključujući kaznene, građanske, prekršajne i upravne pravne puteve. Postojanje prethodno nabrojanih puteva zaštite intelektualnog vlasništva ponekad dovodi u pitanje potrebu za kaznenopravnom zaštitom. Međutim, kazneno pravo je pravna regulacija koja dolazi u pomoć u situacijama kada su povrede takvih razmjera da bi okviri drugih grana prava bili nedostatni. Ovo poglavlje ima za cilj pobliže upoznavanje s potrebom za kaznenopravnom zaštitom ove materije.

6.1. Potreba za kaznenopravnom zaštitom

Određeni autori kritiziraju da se postavljanjem povreda intelektualnog vlasništva u sferu kaznenog prava, umjesto javnog interesa, zapravo štite privatni interesi nositelja prava IV-a na trošak građana (u vidu poreznih obveza građana) te da postoje puno bitnija područja na koja bi se trebali trošiti državni resursi.¹⁰⁹ Drugi kritiziraju da se kaznenopravnim sankcijama koči napredak društva koji bi se trebao odvijati razmjenom intelektualnog vlasništva i znanja i time nude argument protiv kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva. Zemlje svijeta se, većinom, ne bi složile s obzirom da postoji globalni konsenzus da intelektualno vlasništvo trebalo spadati pod objekte zaštite unutar kaznenog prava.¹¹⁰ Ipak, doista je potrebno uspostaviti ravnotežu u uređenju zaštite intelektualnog vlasništva, kako se ne bi kočio razvoj društava prestrogim i preinvazivnim metodama kaznenopravne zaštite (primjer invazivnog uređenja ovog pitanja je, po mišljenju javnosti, neratificirani sporazum ACTA – vidi poglavlje 5.3.).

¹⁰⁹ Ajay Sharma, K., Dube, D., *op. cit.* (bilj. 104), str. 210.

¹¹⁰ Partap Singh, S., *Criminal Enforcement and International Intellectual Property Law*, Kathmandu School of Law Review, ISSN 2091-2110, vol. 4, issue-1; 2014., str. 134.

Nadalje, kriminal usmjeren na intelektualno vlasništvo čini više štete državi i javnom interesu nego što bi se to dalo zaključiti na prvi pogled. Štete od povreda intelektualnog vlasništva imaju negativan učinak na gospodarstva država, povjerenje potrošača u proizvode, ali i na daljnji nastanak inovacija o kojima ovisi razvoj društva.¹¹¹ Određene povrede mogu svoje utjecaje imati i na zdravlje i sigurnost ljudi. Uzmimo za primjer samo povrede žigova proizvođača lijekova. Procjenjuje se da krivotvoreni lijekovi sa krivotvorenim žigovima originalnih lijekova svake godine direktno uzrokuju preko pola milijuna smrtnih slučajeva, dok je teško utvrditi kolika brojka ljudi pati od raznih nuspojava tih lijekova.¹¹² Kaznenopravna zaštita postaje ključna u slučajevima namjernih kršenja prava intelektualnog vlasništva širokih razmjera koja mogu imati značajne društvene učinke.

Premda se kazneno pravo tradicionalno povezuje s kaznenim djelima kojima se povređuju ljudi i materijalne stvari, intelektualno vlasništvo također zaslužuje biti zaštićeno kaznenim pravom, a njegove povrede kažnjene primjerenim sankcijama. Kažnjavanjem određenih zabranjenih ponašanja izražava se društvena osuda prema počiniteljima, prevenira se druge da ne čine ista kaznena djela te stvara povjerenje građana u sustav koji će kazniti devijantno ponašanje.¹¹³ Potrebu da države osiguraju kaznenopravno sankcioniranje povreda intelektualnog vlasništva prepoznato je i TRIPS sporazumom koji je postavio minimalne standarde koje nacionalna zakonodavstva moraju ispuniti.

6.2. Komparativna analiza

Kazneno pravo je alat kojim se štiti javni interes, za razliku od građanskog prava kojim se štiti interes pojedinca. Pravo intelektualnog vlasništva i njegova zaštita u građanskom pravu nastali su kako bi se zaštitili privatni interesi pojedinih nositelja prava intelektualnog vlasništva. S druge strane, tehnološki razvoj i digitalno doba rezultirali su da povrede intelektualnog vlasništva dosegnu takve razmjere da se ne šteti više samo interesima nositelja tih povrijeđenih prava nego i, izravno ili neizravno, interesima cjelokupnog društva.¹¹⁴ Od te teze polazi shvaćanje o potrebi kaznenopravne zaštite povreda intelektualnog vlasništva.

¹¹¹ Singh, V., Yagyasen, S., Intellectual property rights: importance and need for criminal remedies, Jun Khyat, UGC Care Group I Listen Journal, Vol-10 Issue-8 No. 6, 2020., str. 70.

¹¹² O'Hagan A, Garlington A., Counterfeit drugs and the online pharmaceutical trade, a threat to public safety. *Forensic Res Criminol Int J.*, 6(3):151-158, 2018, dostupno na: 10.15406/frcij.2018.06.00200 (pristupljeno: 15. 10. 2023.)

¹¹³ KZ, čl. 41.

¹¹⁴ *Ibid.* str. 198.

Dok građanskopravna zaštita pruža izravan put za ekonomsku restituciju, često joj nedostaje odvratajuća, preventivna snaga kaznenih sankcija. Prekršajno pravna zaštita, iako korisna za manje teške povrede, također nema odvratajući učinak koji dolazi s kaznenim progonom. Štoviše, niti građanski niti prekršajni putevi ne bave se društvenom štetom koja bi mogla nastati uslijed značajnih povreda intelektualnog vlasništva.¹¹⁵ Iako građanska i prekršajna zaštita imaju svoje prednosti, postoje slučajevi u kojima je kaznenopravna zaštita i nužna i opravdana. Kazneni postupak zaštite intelektualnog vlasništva (kao i prekršajni) uglavnom se provodi po službenoj dužnosti, za razliku od upravnog i građanskog postupka koji ovise o inicijativi oštećenika i zainteresiranih osoba.¹¹⁶ Da nemamo sustav kaznenopravne zaštite i time mogućnost da država intervenira u situacijama najtežih povreda intelektualnog vlasništva, u situacijama u kojima izostane inicijativa osoba za podizanje tužbe, brojne bi povrede ostale nesankcionirane.

Potreba za višeslojnim pristupom postaje posebno značajna u globaliziranom svijetu u kojem se intelektualno vlasništvo može lako iskorištavati preko granica. Stoga se uravnoteženi pristup, koji uključuje sva četiri pravca pravne zaštite, čini najučinkovitijim u zaštiti prava intelektualnog vlasništva. Izazov za pravne sustave na globalnoj razini, a posebno u Hrvatskoj, jest stalno se prilagođavati tehnološkom napretku, balansirajući između prava vlasnika intelektualnog vlasništva i slobode i mogućnosti koje nude nove tehnologije.

7. PODJELA KAZNENIH DJELA PROTIV INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA I SPECIFIČNI KAZNENOPRAVNI ODGOVORI

Intelektualno vlasništvo predstavlja ključni aspekt moderne ekonomije. Kako naglasak na inovativnosti i kreativnosti raste, neovlaštena uporaba, krađa ili kršenje prava intelektualnog vlasništva istodobno su porasli. To je postavilo značajne izazove normiranju povreda intelektualnog vlasništva, među kojima su i kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva. U ovom se poglavlju kategoriziraju kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva te se daje cjelovit uvid u njihovu prirodu i posljedice.

¹¹⁵ Ajay Sharma, K., Dube, D., *op. cit.*(bilj. 104), str. 201.

¹¹⁶ Šuperina M., Kolar-Gregorić T., Cvitanović L., Zaštita industrijskog vlasništva – prava žiga u hrvatskom kaznenom pravu i praksi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 14, broj 2/2007, 969-998., str. 972.

7.1. Općenito

Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva sadržana su u Kaznenom zakonu u istoimenoj glavi dvadeset sedmoj (XXVII.) te ih ima ukupno šest (6).¹¹⁷ Djela u ovoj glavi su opća kaznena djela (*delicta communia*) odnosno kaznena djela koja može počinuti bilo koja osoba, nevezano za neko određeno svojstvo, kao što je to slučaj i sa većinom kaznenih djela u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu.¹¹⁸ Na to upućuje činjenica da sve definicije spomenutih djela počinju sa riječju „tko“ što označava neodređenost, odnosno obuhvaćanje svih osoba kao potencijalnih počinitelja. S obzirom na složenost kaznenih djela, ona su jednostavna kaznena djela jer u svom opisu sadrže samo povredu jednog pravnog dobra, primjerice autorskog prava.¹¹⁹ Kada govorimo o podjeli na kaznena djela povrjeđivanja i ugrožavanja, sva KD protiv intelektualnog vlasništva su KD povrjeđivanja što znači da se bićem kaznenog djela štiti stanje tek kad povreda nastane.¹²⁰ KD protiv intelektualnog vlasništva su blanketna i prema tome, mogu se ostvariti samo kroz radnje koje su protivne dodatnim propisima kojima se uređuje materija intelektualnog vlasništva, odnosno kroz radnje protivne materijalnim odredbama Zakona o autorskom i srodnim pravima, Zakona o žigu, Zakona o industrijskom dizajnu, Zakona o patentu, Zakona o zaštiti topografija poluvodičkih proizvoda, Zakona o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga i dr.¹²¹

Kaznena djela iz ove Glave KZ-a progone se, uz iznimke, po službenoj dužnosti. Drugim riječima, policijski službenici Ministarstva unutarnjih poslova će, u slučaju postojanja osnova sumnje, provesti potrebne mjere i postupke da bi skupili podatke na temelju koji će zaključiti o postojanju osnovanosti sumnje da je počinjeno kazneno djelo protiv intelektualnog vlasništva.¹²² Ukoliko utvrde postojanje osnovanosti sumnje utoliko će podnijeti kaznenu prijavu Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu, kao stvarno i mjesno nadležnom u predmetima kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva, koje je ovlašteno podići optužnicu i voditi postupak protiv počinitelja kaznenog djela koje se progoni po službenoj dužnosti.¹²³ Općinski kazneni sud u Zagrebu isključivo je nadležan za sve predmete

¹¹⁷ Kazneni zakon NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22 (u daljnjem tekstu: KZ)

¹¹⁸ Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., Kazneno pravo – Opći dio 2, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 36.

¹¹⁹ *Ibid.* str. 35.

¹²⁰ *Ibid.* str. 32.

¹²¹ Šuperina, M., Kolar-Gregorić T., Cvitanović L., *op. cit.* (bilj. 116) str. 977.

¹²² STOP krivotvorinama i piratstvu, „Kaznenopravna zaštita“, dostupno na: <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/sustav-provedbe-prava/kaznenopravna-zastita/> (pristupljeno: 23. 9. 2023.)

¹²³ *Ibid.*

kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva u prvom stupnju.¹²⁴ U drugom stupnju, u postupku povodom žalbe, nadležni su županijski sudovi, sukladno sa čl. 3. Zakona o područjima i sjedištima sudova kojim je propisana nadležnost svih županijskih sudova u žalbenom postupku protiv presuda općinskih sudova u kaznenim predmetima. Stvarno i mjesno nadležno državno odvjetništvo u predmetima kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva je Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu.¹²⁵

7.2. Povreda osobnih prava autora ili umjetnika izvođača (čl. 284. KZ)

Radnja počinjenja kaznenog djela opisana je u čl. 284. st. 1. i 2. KZ-a kao označavanje tuđeg autorskog djela ili tuđe izvedbe a) krivim imenom b) svojim imenom c) imenom drugoga ili d) autorovim imenom protiv njegove zabrane te objava djela/izvedbe, korištenje djelom/izvedbom ili dopuštanje da se učine prethodne navedene radnje.¹²⁶ Kaznena sankcija koja je propisana je kazna zatvora do jedne godine. Za povredu osobnih prava autora ili umjetnika izvođača sud može izreći i novčanu kaznu kao glavnu.¹²⁷ S tim da, kada se počinitelju izrekne kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna, KZ omogućava izricanje uvjetne osude.¹²⁸ Kazna zatvora do jedne godine predviđena je i za unošenje tuđeg autorskog djela ili tuđe izvedbe u svoje autorsko djelo ili izvedbu s ciljem pribavljanja koristi ili nanošenja štete, što je opisano u stavku 3. istog članka.¹²⁹

Kazneno djelo progona se po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe, a ne po službenoj dužnosti.¹³⁰ Druga zainteresirana osoba moglo bi biti, primjerice, sveučilište ili Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) koje bi se pojavilo u ulozi predlagatelja progona u situaciji kao što je npr. smrt autora.¹³¹ Ovim kaznenim djelom kažnjava se stvaranje plagijata i lažno predstavljanje autorstva.¹³² Iz bića kaznenog djela razvidno je da su dekriminalizirane situacije u kojima bi se autorsko djelo objavilo bez ikakvog imena ili kada

¹²⁴ Zakon o područjima i sjedištima sudova, NN 67/18, 21/22, čl. 2. st. 4.

¹²⁵ DZIV, „Obavijest o novim nadležnostima sudova u području intelektualnog vlasništva“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/novosti/obavijest-o-novim-nadleznostima-sudova-u-podrucju-intelektualnog-vlasnistva,3652.html> (pristupljeno: 22. 9. 2023.)

¹²⁶ KZ, čl. 284. st. 1. i st. 2.

¹²⁷ KZ, čl. 40. st. 4.

¹²⁸ KZ, čl. 56. st. 2., čl. 284.

¹²⁹ KZ, čl. 284. st. 3.

¹³⁰ KZ, čl. 284. st. 4.

¹³¹ Zlatović D., Kaznenopravna zaštita intelektualnog vlasništva i kompjutorskog prava u RH, Pravni zapisi VI, br. 2, 2015., str. 409. dostupno na:

https://www.researchgate.net/publication/300366811_Criminal_legal_protection_in_the_field_of_intellectual_property_and_computer_related_rights_in_the_Republic_of_Croatia

¹³² Blažević, B., *op. cit.* (bilj. 74)

bi netko nedopušteno unio tuđe djelo u svoje, ali bez cilja pribavljanja koristi ili nanošenja štete.¹³³ Prema tome, takve situacije ne čine ostvarenje kaznenog djela nego ulaze u domenu prekršajnog prava.¹³⁴ Zanimljivo je da se, osim kažnjavanja osobe koja je objavila tuđe autorsko djelo označeno svojim, tuđim ili krivim imenom, kažnjava i osoba koja je dopustila da se to učini.¹³⁵

Opisanim kaznenim djelom štite se autorova moralna (osobna) prava. Moralna prava autora nabrojana su u Zakonu o autorskom i srodnim pravima i obuhvaćaju: pravo prve objave djela, pravo na priznanje autorstva (pravo paterniteta), pravo na poštivanje autorskog djela, pravo na poštivanje časti i ugleda autora te pravo opoziva.¹³⁶ Za ostvarenje ovog kaznenog djela potrebno je postojanje namjere (*dolus*), to znači da treba postojati okolnost da je počinitelj znao da su autorsko djelo ili izvedba tuđi i htio da nastupe predviđene posljedice djela ili barem pristao na mogućnost da one nastupe.¹³⁷ Novelom Kaznenog zakona 2011. godine biće ovog kaznenog djela prošireno je i na označavanje autorskog djela/izvedbe krivim imenom, a to je zapravo označavanje djela imenom koje ne postoji ili je izmišljeno.¹³⁸

7.3. Nedoželjena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača (čl. 285. KZ)

Člankom 285. KZ-a kriminalizirano je i zapriječeno kaznom zatvora do tri godine protupropisno reproduciranje, prerada, distribucija, skladištenje, poduzimanje drugih radnji radi distribucije, priopćivanje javnosti tuđeg autorskog djela ili dopuštanje da se to učini i na taj način pribavljanje znatne imovinske koristi ili prouzročenje znatne štete.¹³⁹

Kazna zatvora do tri godine je propisana i za onoga tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava fiksira tuđu nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača, reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije tuđe fiksirane izvedbe umjetnika izvođača ili priopći javnosti na bilo koji način tuđu fiksiranu ili

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ Zlatović, D., *loc. cit.* (bilj. 131)

¹³⁶ ZAPSP, čl. 27.-31.

¹³⁷ *op. cit.* (bilj 116.), str. 94.

¹³⁸ Zlatović D., *loc. cit.*

¹³⁹ KZ, čl. 285. st. 1.

nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.¹⁴⁰

Onaj tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava osujećuje tehničke mjere za zaštitu prava autora i umjetnika izvođača ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist i prouzroči znatnu štetu, kaznit će se istom kaznom zatvora do tri godine.¹⁴¹

Stavkom 4. kažnjava se i pokušaj navedenih kaznenih djela.¹⁴² Također, stavkom 5. propisano je oduzimanje predmeta koji su bili upotrijebljeni ili namijenjeni za počinjenje ovih kaznenih djela te uništenje onih predmeta koji su nastali njihovim počinjenjem, osim u slučaju da onaj čije je pravo povrijeđeno zatraži predaju predmeta uz naknadu koja ne može biti viša od troškova proizvodnje.¹⁴³ Ta naknada ne pripada nositelju prava koje je povrijeđeno već je prihod državnog proračuna i koristit će se za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.¹⁴⁴

Opisanim kaznenim djelima kažnjava se povreda imovinskih prava autora i umjetnika izvođača koja su, u pravilu, njihova isključiva prava i popisana su Zakonom o autorskom i srodnim pravima. Imovinska prava autora obuhvaćaju pravo umnožavanja, pravo distribuiranja (pravo stavljanja u promet), pravo priopćavanja autorskog djela javnosti te pravo prerade.¹⁴⁵ Pod imovinska prava umjetnika izvođača ubrajamo umnožavanje, distribuciju, iznajmljivanje, javnu posudbu i priopćavanje javnosti umjetničke izvedbe.¹⁴⁶

Za ispunjenje bića kaznenog djela iz čl. 285. KZ-a potreban je poseban motiv počinitelja, a to je pribavljanje znatne imovinske koristi ili počinjenja znatne štete. Prema KZ-u, imovinska korist i imovinska šteta znatne su ako prelaze 7963,32 eura.¹⁴⁷ Potreba da postoji ovaj posebni motiv na strani počinitelja prvenstveno razgraničava kaznenopravnu od prekršajnopravne zaštite, a onda i upućuje na to da se radi o kaznenom djelu iz koristoljublja zbog čega se, po općim odredbama KZ-a, uz kaznu zatvora može, kao sporedna, izreći i novčana kazna.¹⁴⁸ Znatna imovinska korist ili šteta bitno je obilježje kaznenih djela iz čl. 285.

¹⁴⁰ KZ, čl. 285. st. 2.

¹⁴¹ KZ, čl. 285. st. 3.

¹⁴² KZ, čl. 285. st. 4.

¹⁴³ KZ, čl. 285. st. 5.

¹⁴⁴ KZ, čl. 285. st. 5.

¹⁴⁵ ZAPSP, čl. 32.

¹⁴⁶ ZAPSP, čl. 134.-136.

¹⁴⁷ KZ, čl. 87. st. 29.

¹⁴⁸ Zlatović D., *op. cit.* (bilj. 131) str. 410.

te bez tog obilježja niti nema kaznenog djela. Primjerice, presudom Kž 773/12-6 Vrhovni sud RH utvrdio je da optuženi S. M. nije počinio kazneno djelo nedozvoljene upotrebe autorskog djela jer „nije ostvario nikakvu korist, a pogotovo ne znatnu“ kada je „u svom stanu u kojem je držao osobno računalo navedeno u toč. 3., protivno članku 20. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima („Narodne novine“ broj 167/03), osobno instalirao u njega operativni sustav Windowsa XP Profesional Version 2002, Service Pack 2, iako je znao da od M. nije kupio licencu za ugradnju ovoga operativnog sustava te da ne posjeduje račun ili licencni ugovor ili drugo odobrenje osobe koje je ovlašteno dati odobrenje za uporabu autorskog djela, a potom navedeni sustav koristio za svoje potrebe do 3. svibnja 2007. godine“¹⁴⁹

Nadalje, za ispunjenje radnje kaznenog djela potrebno je namjerno postupanje u vidu izravne namjere (*dolus directus*).¹⁵⁰ Potrebno je postojanje svijesti na strani počinitelja o postojanju činjenica koje tvore biće kaznenog djela, odnosno izostanak neotklonjive zablude o biću (npr. počinitelj je postupao u zabludi o biću kada nije bio svjestan da je autorsko djelo koje je javno reproducirao tuđe ili počinitelj koji nije bio svjestan da njegove radnje predstavljaju distribuciju autorskog djela). Da bi se radilo o počinjenju kaznenog djela s izravnom namjerom potrebno je i ispunjenje voljne sastavnice, odnosno da počinitelj nastupa na način da želi posljedice tog kaznenog djela ili da ima sigurno znanje da će posljedica nastupiti kada poduzme namjeravanu radnju.¹⁵¹ Kako bismo dobili uvid u primjer postojanja elementa namjere prilikom počinjenja KD nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača, poslužit će izvadak iz sljedeće presude. Vrhovni sud RH, odlučujući o zahtjevu za zaštitu zakonitosti, u presudi Kzz 18/11-3 iz 2013. godine utvrdio je da je „optuženi A.B. bez odobrenja autora odnosno Hrvatskog društva, javno izvodio i reproducirao glazbu različitih autora u ugostiteljskom objektu „Q. V.“ u V.“ čime je „jasno i nedvojbeno opisana izravna namjera usmjerena na počinjenje kaznenog djela iz čl. 230. st. 1. KZ/97“ (pri čemu čl. 230. KZ/97 u velikoj mjeri odgovara kaznenom djelu nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača iz čl. 285. Kaznenog zakona koji je trenutno na snazi).¹⁵²

¹⁴⁹ VSRH, presuda posl. br.: I Kž 773/12-6 od 24. siječanj 2013. godine

¹⁵⁰ „...prvostupanjski sud s pravom zaključuje da se ovo kazneno djelo, imajući u vidu njegov zakonski opis i suštinu, može ostvariti samo sa izravnom namjerom.“ Iz odluke: Županijski sud u Varaždinu, presuda posl. br.: Kž-444/14 od 22. listopada 2014., citirano u: Garačić, A., Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio, Libertin naknada, Rijeka, 2023, str. 605.

¹⁵¹ Mrčela M, Vuletić I., Komentar Kaznenog zakona opći dio, Libertin naknada, Rijeka, 2021., str. 188.

¹⁵² VSRH, presuda posl. br.: Kzz 18/11-3 od 30. listopada 2012. godine

7.4. Povreda drugih autorskom srodnih prava (čl. 286. KZ)

Kazneni zakon u čl. 286. propisuje kažnjavanje kaznom zatvora do jedne godine onoga tko, protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava, tuđi fonogram ili videogram: a) reproducira b) distribuira c) skladišti d) poduzme druge radnje radi distribucije e) stavi na raspolaganje javnosti ili f) dopusti da to čini, te na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.¹⁵³

Stavkom 3. istog članka propisano je da tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reemitira tuđe emitiranje, ili javno priopći tuđe emitiranje uz plaćanje ulaznica ili stavi na raspolaganje javnosti tuđe emitiranje ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu kaznit će se, također, kaznom zatvora do jedne godine.¹⁵⁴

Ako bi došlo do toga da netko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava osujećuje tehničke mjere za zaštitu srodnih prava fonograma, videograma ili organizacija za radiofuziju ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine, kao i za djela iz prethodnih stavaka.¹⁵⁵

Pokušaj svih navedenih kaznenih djela se kažnjava.¹⁵⁶ Kaznenim zakonom propisano je da se počinitelj pokušaja može blaže kazniti.¹⁵⁷

Predmeti koji su upotrijebljeni ili su bili namijenjeni za počinjenje kaznenog djela oduzet će se, a predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenog djela uništiti će se, osim ako ih osoba čije je pravo povrijeđeno zahtjeva na predaju uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje.¹⁵⁸ Isto kao i kod kaznenog djela iz prethodnog članka, naknada odlazi u državni proračun i služi za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.¹⁵⁹

Opisanim kaznenim djelima sankcioniraju se povrede imovinskih prava proizvođača fonograma. Ta imovinska prava navedena su u čl. 142. ZAPSP-a, prema kojemu proizvođač

¹⁵³ KZ, čl. 286. st. 1. i st. 2.

¹⁵⁴ KZ, čl. 286. st. 3.

¹⁵⁵ KZ, čl. 286. st. 4.

¹⁵⁶ KZ, čl. 286. st. 5.

¹⁵⁷ KZ, čl. 34. st. 2.

¹⁵⁸ KZ, čl. 286. st. 6.

¹⁵⁹ *Ibid.*

fonograma ima: isključivo pravo umnožavanja svojih fonograma, isključivo pravo distribuiranja svojih fonograma, nadalje isključivo pravo činjenja dostupnim javnosti svojih fonograma, te pravo na udio u naknadi za javno priopćavanje, emitiranje, reemitiranje i sl. svojih fonograma izdanih u komercijalne svrhe.¹⁶⁰ Međutim, sama povreda imovinskog prava nije dovoljna da bi se radilo o kaznenim djelima iz čl. 286. KZ-a. Potrebna je činjenica da je počinitelj pribavio znatnu imovinsku korist ili uzrokovao znatnu štetu, odnosno korist ili štetu u iznosu od minimalno 7963,32 eura, čime se ovo kazneno djelo razgraničava od prekršaja iz ZAPSP-a.¹⁶¹¹⁶² Još jedna razlika od prekršaja je i ta što se bićem kaznenog djela kriminalizira, ne samo povreda prava određenom radnjom, nego i dopuštanje da se učini povreda prava.¹⁶³

Sankcija koja je propisana za kaznena djela iz st. 1.–4. je kazna zatvora do jedne godine. Ipak, i ovdje sudovi imaju određenu mogućnost individualiziranja kazne s obzirom na to da je čl. 40. KZ-a ostavljena mogućnost da sud izrekne novčanu kaznu kao glavnu za ona kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine.¹⁶⁴ Naposljetku kad je riječ o potrebnom stupnju krivnje, kao i kod ostalih djela iz ove glave, potrebno je da počinitelj postupa s namjerom (*dolus*) i da je svjestan protupravnosti.¹⁶⁵

Zakonsko biće kaznenog djela ispunjeno je u predmetu K-423/13 Općinskog suda u Čakovcu iz 2016. godine kada je zaključeno da je okrivljenik počinio kazneno djelo povrede drugih autorskom srodnih prava tako što je „protivno čl. 133. ZAPSP, bez odobrenja proizvođača fonograma, nudio na prodaju 223 piratizirana CD-a i DVD-a, znajući da se radi o neoriginalnim CD-ovima i DVD-ovima, odnosno distribuirao tuđe fonograme protivno propisima, čime je ... ovlaštene proizvođače fonograma oštetiio za iznos od 91.350,00 kuna, čime im je prouzročio znatnu štetu.“¹⁶⁶

7.5. Povreda prava na izum (čl. 287. KZ)

Zakonsko biće kaznenog djela iz čl. 287. st. 1. nalaže kažnjavanje kaznom zatvora do jedne godine osobe koja neovlašteno podnese prijavu za registraciju patenta ili u prijavi

¹⁶⁰ ZAPSP, čl. 142. st. 1.

¹⁶¹ KZ, čl. 87. st. 29.

¹⁶² Blažević, B., *op. cit.* (bilj. 74)

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ Općinski sud u Čakovcu, presuda posl. br.: K-423/13 od 29. kolovoza 2016. godine

protivno propisima o zaštiti patenta ne navede ili lažno navede izumitelja ili izum neovlašteno učini dostupnim javnosti prije nego je zakonito objavljen javnosti.¹⁶⁷

Sljedećim stavkom 2., naznačeno je da tko protivno propisima o zaštiti patenta a) izrađuje, nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi ili skladišti u te svrhe proizvod izrađen prema izumu koji je zaštićen patentom ili svjedodžbom o dodatnoj zaštiti, ili b) primjenjuje ili nudi primjenu postupka koji je predmet zaštićenog izuma, ili c) nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi ili skladišti u te svrhe proizvod koji je izravno dobiven postupkom koji je predmet izuma te na neki od ta tri načina pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.¹⁶⁸

Stavkom 3. propisano je kažnjavanje za pokušaj, ali samo za pokušaj kaznenog djela iz stavka 2.¹⁶⁹

Nadalje, propisano je da će se predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 2. i 3. oduzeti, a predmeti nastali počinjenjem kaznenog djela iz stavka 1. i 2. oduzeti i uništiti.¹⁷⁰ Treba zamijetiti kako se predmeti koji su bili upotrijebljeni ili namijenjeni za počinjenje povrede osobnih prava izumitelja neće oduzeti.

Opisana radnja počinjenja djela iz čl. 287. st. 1. ustvari je povreda osobnih, moralnih prava izumitelja, točnije povreda izumiteljevog prava paterniteta nad svojim patentom.¹⁷¹ Patent se stječe donošenjem rješenja o priznanju patenta i upisom u patentni registar, povodom prijave podnesene Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo.¹⁷² Od podnošenja prijave do trenutka provedene registracije teče postupak koji je najčešće dugotrajan i za čijeg je trajanja izum podložan povredama.¹⁷³ Naime, i prije pokretanja postupka registracije patenta, ali i za vrijeme trajanja tog postupka moguće je da netko neovlašteno podnese prijavu za registraciju patenta ili da neovlašteno objavi izum javnosti.¹⁷⁴ Za te radnje sud će počinitelja kazniti kaznom zatvora do jedne godine. Sud može počinitelju izreći i novčanu kaznu kao glavnu s obzirom da se radi o kaznenom djelu za koje KZ propisuje kaznu zatvora manju od tri godine.¹⁷⁵ Također, počinitelju kojeg sud osudi na kaznu zatvora do jedne godine ili na novčanu

¹⁶⁷ KZ, čl. 287. st. 1.

¹⁶⁸ KZ, čl. 287. st. 2.

¹⁶⁹ KZ, čl. 287. st. 3.

¹⁷⁰ KZ, čl. 287. st. 4.

¹⁷¹ Zlatović D., *op. cit.* (bilj. 131) str. 405.

¹⁷² Zakon o patentu, čl. 21., čl. 66., čl. 67.

¹⁷³ Zlatović D., *op. cit.* (bilj. 131), str. 405.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ KZ, čl. 40. st. 4.

kaznu, sud može izreći uvjetnu osudu ako smatra da neće nastaviti činiti kaznena djela i ako ispuni obveze koje su mu određene.¹⁷⁶ Bitno je napomenuti da se ovo kazneno djelo iz stavka 1. progona po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe, za razliku od djela iz stavka 2.¹⁷⁷

Teži oblik ovog kaznenog djela opisan je u st. 2. i ostvaruje se ako počinitelj povrijedi imovinska prava izumitelja te ako tom povredom pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, za što se kažnjava kaznom zatvora do tri godine. Uvjet kaznenog progona ovog kaznenog djela je ostvarenje znatne imovinske koristi ili štete, čime se povreda patenta u kaznenopravnoj zaštiti razlikuje od povrede patenta kao prekršaja. Kazneni progon pokreće se po službenoj dužnosti. Zakonodavac ovdje kažnjava povrede imovinskih prava izumitelja u vezi njegovog izuma kojeg je zaštitio patentom ili svjedodžbom o dodatnoj zaštiti. Svjedodžba o dodatnoj zaštiti (SPC) služi za produljenje patenta za aktivnu tvar koja je sastavni dio lijeka ili sredstva za zaštitu bilja.¹⁷⁸

Počinitelj kaznenih djela iz oba stavka treba postupati s namjerom (*dolus*), svjestan da krši materijalne norme Zakona o patentu.¹⁷⁹

7.6. Povreda žiga (čl. 288. KZ)

Kazneno djelo povrede žiga iz čl. 288. st. 1. počinio će onaj tko protivno propisima o zaštiti žiga u trgovačkom prometu

a) rabi znak koji je istovjetan sa zaštićenim žigom u odnosu na proizvode/usluge koje su istovjetne s onima za koje je žig registriran ili

b) rabi znak koji je istovjetan ili sličan zaštićenom žigu u odnosu na proizvode/usluge koji su istovjetni ili slični s onima za koje je žig registriran

ističući znak na proizvodima ili njihovim pakiranjima, nudeći ili stavljajući na tržište ili skladišteći u te svrhe proizvod pod tim znakom ili nudeći ili pružajući usluge pod tim znakom ili uvozeći ili izvozeći proizvode obilježene tim znakom ili rabeći znak na poslovnim proizvodima i u reklamiranju, čime javnost može biti dovedena u zabludu o podrijetlu

¹⁷⁶ KZ, čl. 56. st. 2.

¹⁷⁷ KZ, čl. 287. st. 5.

¹⁷⁸ Zlatović D., *op. cit.* (bilj. 131), str. 406.

¹⁷⁹ *Ibid.*

proizvoda i usluga, i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.¹⁸⁰ Za to kazneno djelo počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do tri godine.¹⁸¹

Pokušaj ovog kaznenog djela se kažnjava.¹⁸²

Kazneni zakon određuje da će se predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenog djela će se oduzeti, ali i uništiti, osim ako sud odluči da će se uporabljeni znak učiniti nerazpoznatljivim, a predmete koji su nastali počinjenjem djela uporabiti u humanitarne svrhe¹⁸³ Ova odredba ne vrijedi za pokušaj.

Odredbom čl. 288. KZ-a inkriminirana je povreda onih prava koja proizlaze iz Zakona o žigu. Bitan element kaznenog djela je da počinitelj radnjama vezanima za znak, koji je isti ili sličan zaštićenom žigu, može dovesti javnost u zabludu, čime se ističe kažnjavanje stvaranja prijetnje povjerenju i sigurnosti potrošača.¹⁸⁴ Da bi se povredom žiga ujedno ostvarila i obilježja kaznenog djela, potrebno je da počinitelj tom povredom stekne znatnu imovinsku korist ili da prouzroči znatnu štetu, odnosno korist ili štetu u vrijednosti višoj od 7963,32 eura.¹⁸⁵ Uvođenjem ove osnove za kazneni progon, Kazneni zakon iz 2011. udovoljio je potrebi i brojnim zahtjevima za razdvajanjem povrede žiga u kaznenom pravu od povrede žiga u prekršajnom pravu, prvenstveno kako bi se izbjeglo dvostruko kažnjavanje za isto djelo.¹⁸⁶

Počinitelj djeluje s namjerom (*dolus*), svjestan da nema prava na korištenje zaštićenog žiga ili znaka koji je sličan žigu, ali svejedno to čini kako bi ostvario ekonomsku korist.¹⁸⁷ Također, ne bi bio valjan argument da počinitelju nije bila poznata činjenica da se radi o zaštićenom žigu jer se svi registrirani žigovi javno objavljuju.¹⁸⁸ Tim više što se često radi o žigovima etabliranih marki te se namjerava iskoristiti njihov dobar ugled radi dobiti.

Neovlaštenim rabljenjem znakova istih ili sličnih zaštićenim žigovima, uglavnom, nastaje krivotvoreni proizvod, koji će se povodom osuđujuće presude oduzeti i uništiti. Zakonodavac je pružio mogućnost sudu da odluči ne uništiti krivotvorine, nego učiniti znak na

¹⁸⁰ KZ, čl. 288. st. 1.

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² KZ, čl. 288. st. 2.

¹⁸³ KZ, čl. 288. st. 3.

¹⁸⁴ Zlatović D., *op. cit.* (bilj. 131), str. 403.

¹⁸⁵ KZ, čl. 87. st. 29.

¹⁸⁶ Turković, K., et al., Komentar kaznenog zakona, NN 2013, Zagreb, str. 9., 362.

¹⁸⁷ Zlatović D., *op. cit.* (bilj. 131), str. 403.

¹⁸⁸ *Ibid.* str. 404.

njima nerazpoznatljivim i darovati ih u humanitarne svrhe. Kazneni postupak povodom povrede žiga pokreće se i vodi po službenoj dužnosti (*ex offio*).¹⁸⁹

Ostvarenje svih bitnih obilježja kaznenog djela pokušaja povrede žiga iz čl. 288. st. 2. u svezi sa čl. 34. KZ/11 može se vidjeti iz sljedećeg primjera iz prakse. Općinski sud u Novom Zagrebu 2. prosinca 2019. godine okrivio je i osudio počinitelja koji je od listopada 2014. do ožujka 2015. godine na Facebook-u oglašavao i prodavao sunčane naočale označene zaštitnim znakovima koji imitiraju zaštitni znak brenda „Ray Ban“. Počinitelj je oglašavao ukupno 224 komada naočala, a vrijednost iste količine originalnih Ray Ban naočala je 329.250,00 kuna. Policijski su službenici u ožujku 2015. godine obavili pretragu doma okrivljenika te su oduzeli predmetne sunčane naočale. „Okrivljenik je takvim svojim postupanjem s namjerom da protivno propisima o zaštiti žiga u trgovačkom prometu rabi znak koji je istovjetan sa zaštićenim žigom u odnosu na proizvode koji su istovjetni s onima za koje je žig registriran, ističući znak na proizvodima, skladišteći u svrhu stavljanja na tržište proizvode pod tim znakom, čime javnost može biti dovedena u zabludu o podrijetlu proizvoda i usluga i na taj način prouzročio znatnu štetu, počinio radnju koja prostorno i vremenski neposredno prethodi ostvarenju bića kaznenog djela povrede žiga.“¹⁹⁰ Time je počinio pokušaj povrede žiga.

Krivotvorenje i imitacija zaštićenih žigova predstavljaju jedne od najznačajnijih i najčešćih povreda intelektualnog vlasništva. Krivotvorena roba sa zaštitnim znakom je, po definiciji sporazuma TRIPS, „bilo koja roba, uključujući ambalažu, koja neovlašteno nosi zaštitni znak koji je istovjetan pravovaljano registriranom zaštitnom znaku u odnosu na takvu robu, ili koji se u svojim bitnim aspektima ne može razlikovati od takvog zaštitnog znaka, i koji time krši prava vlasnika dotičnog žiga prema zakonu zemlje uvoza“.¹⁹¹ Krivotvorenje žigova prisutno je u brojnim industrijama, ali primjetna je učestalost krivotvorenja žigova luksuznih proizvoda. S tim da ova ilegalna aktivnost nije ograničena samo na luksuzne predmete ili poznate marke, prožima razne sektore, od farmaceutskih proizvoda i automobilskih dijelova do elektronike i šire.¹⁹²

¹⁸⁹ Šuperina M., Kolar-Gregorić T., Cvitanović L., *op. cit.* (bilj. 116), str. 977.

¹⁹⁰ Iz odluke: Općinski sud u Novom Zagrebu, presuda posl. br.: K-150/19 od 2. prosinca 2019. godine, citirano u Garačić, A., *Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio, Libertin naknada*, Rijeka, 2023, str. 616.

¹⁹¹ Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (WTO TRIPS Sporazum), Marrakesh, 1994., dodatak aneksa sporazuma TRIP, t. 14a.

¹⁹² Singh, V., Yagyasen, S., *Intellectual property rights: importance and need for criminal remedies*, Jun Khyat, UGC Care Group I Listen Journal, Vol-10 Issue-8 No. 6, 2020., str. 70.

7.7. Povreda registrirane oznake podrijetla (čl. 289. KZ)

Osoba koja protivno propisima rabi oznaku izvornosti, oznaku zemljopisnog podrijetla proizvoda i usluga ili oznaku tradicionalnog ugleda poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.¹⁹³

St. 2. određuje mjeru sličnu kao i kod ostalih kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva, a to je oduzimanje predmeta koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje ovog kaznenog djela, a oduzimanje i uništavanje predmeta koji su nastali počinjenjem ovog kaznenog djela, osim ako sud odluči da će se uporabljena oznaka učiniti nerazpoznatljivom, a predmeti koji su nastali počinjenjem djela uporabiti u humanitarne svrhe.¹⁹⁴

Opisano kazneno djelo je blanketno, kao i ostala kaznena djela u ovoj Glavi KZ-a, te se ostvaruje ako počinitelj svojim radnjama krši materijalne odredbe Zakona o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga, i Zakona o poljoprivredi.¹⁹⁵ Radnja počinjenja djela treba biti s namjerom (*dolus*).¹⁹⁶ Uvjet za kazneni progon je ostvarenje znatne imovinske koristi ili prouzročenje znatne štete, s naglaskom na znatnost koja označava iznose preko 7963,32 eura.¹⁹⁷

U Republici Hrvatskoj nema puno primjera procesuiranja osoba za počinjenje ovog kaznenog djela. Prema tome, da bi dali prikaz koliko značajna povreda oznake podrijetla može biti, poslužit će slučaj Oro Giallo kada je 2019. godine talijanska i njemačka policija uhitila 20 osoba i zaplijenila 150 000 litara lažnog maslinovog ulja s neodgovarajućim oznakama zemljopisnog podrijetla, u vrijednosti od 8 milijuna eura.¹⁹⁸

7.8. Javna objava presude (čl. 290. KZ)

Presude donesene povodom kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva javno se objavljuju kada to zahtjeva oštećenik, ali samo ako ima opravdan interes za to.¹⁹⁹ Troškove objave presude snosi počinitelj kaznenog djela, a način objavljivanja određuje se samom

¹⁹³ KZ, čl. 289. st. 1.

¹⁹⁴ KZ, čl. 289. st. 2.

¹⁹⁵ Zlatović, D., *op. cit.* (bilj. 56)

¹⁹⁶ *Ibid.*

¹⁹⁷ KZ, čl. 87. st. 29.

¹⁹⁸ EUIPO, *op. cit.* (bilj. 1)

¹⁹⁹ KZ, čl. 290.

presudom.²⁰⁰ Javno objavljivanje presude ima svrhu, s jedne strane, kontrole rada suda, a s druge strane, šalje poruku potencijalnim budućim počiniteljima.

7.9. Sigurnosna mjera: Zabrana pristupa internetu (čl. 75. KZ)

Sukladno čl. 75. KZ-a sud će izreći sigurnosnu mjeru zabrane pristupa internetu onom počinitelju koji je kazneno djelo počinio putem interneta, a postoji opasnost da će zlouporabom interneta ponovno počiniti kazneno djelo.²⁰¹ Mjera se može izreći za razdoblje od 6 mjeseci do 2 godine.²⁰² Osuđenik može podnijeti prijedlog za obustavu izvršenja mjere nakon što protekne polovina trajanja mjere, te će sud obustaviti mjeru ako smatra da više ne postoji opasnost od ponavljanja djela.²⁰³ Provođenje ove mjere osigurava regulatorno nadležno tijelo za elektroničke komunikacije, u RH je to Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM).²⁰⁴

Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva, prvenstveno ona protiv autorskih prava, u današnje doba često se čine putem interneta. Dijeljenje piratskih sadržaja korištenjem torrenta ili peer-to-peer platformi bilo bi teško moguće da počinitelj nije imao pristup internetu. Tom mišlju vode se sudovi kada izriču sigurnosnu mjeru zabrane pristupa internetu počiniteljima kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.²⁰⁵ Pritom je potrebno naglasiti da se ova sigurnosna mjera može izreći samo za kaznena djela počinjena nakon stupanja na snagu KZ/11, s obzirom da je njime uvedena.²⁰⁶ Međutim, uspješno provođenje ove mjere uvelike je upitno. Mjera se provodi na način da HAKOM, po primitku pravomoćne i izvršne sudske odluke, naredi operaterima da zaustave pristup internetu počinitelju te da zabrani sklapanje novog pretplatničkog ugovora za tu uslugu.²⁰⁷ Naime, to ne sprječava počinitelja da pristupi internetu putem, primjerice, javne pristupne točke ili pristupne točke druge osobe (*hotspot*) kao ni da kupi *prepaid* karticu s mobilnim internetom.²⁰⁸ Dodatna mogućnost pristupa internetu otvara se počinitelju koji živi s drugim osobama u kućanstvu jer one mogu bez prepreka pristupati

²⁰⁰ *Ibid.*

²⁰¹ KZ, čl. 75. st. 1.

²⁰² KZ, čl. 75. st. 2.

²⁰³ KZ, čl. 75. st. 3.

²⁰⁴ KZ, čl. 75. st. 5.

²⁰⁵ Cvitanović, L., Glavić, I.: Uz problematiku sigurnosne mjere zabrane pristupa internetu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, 891-916., str. 903. <https://hrcak.srce.hr/110895>

²⁰⁶ Mrčela M, Vuletić I., Komentar Kaznenog zakona opći dio, Libertin naknada, Rijeka, 2021., str. 459.

²⁰⁷ Pravilnik o izvršavanju sigurnosne mjere zabrane pristupa internetu, NN 34/13, čl. 3.

²⁰⁸ Cvitanović L., Glavić I., *Op. cit.* (bilj. 205) str. 899.

internetu i sklapati pretplatničke ugovore s telekomunikacijskim društvima.²⁰⁹ Cvitanović i Glavić propitkuju i izbor HAKOM-a kao tijela koje provodi ovu mjeru, s obzirom na to da HAKOM „nema sredstvo provjere pridržavaju li se pružatelji usluge pristupa internetu dobivene obavijesti, a mogućnost da utvrdi koristi li se osuđenik u kritičnom razdoblju internetom na neki drugi način gotovo je nikakva.“²¹⁰

Pretpostavke koje trebaju biti ispunjene da bi sud izrekao ovu mjeru su da je kazneno djelo počinjeno putem interneta te da postoji opasnost od ponovnog počinjenja kaznenog djela posredstvom interneta.²¹¹

8. STATISTIKA KRIMINALA PROTIV INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U RH

Državni zavod za intelektualno vlasništvo objavljuje godišnja statistička izvješća o povredama prava intelektualnog vlasništva u RH. Posljednje objavljeno izvješće je za 2022. godinu tako da su statistički podaci u ovom radu bazirani na ranijim izvješćima zaključno sa izvješćem za 2022. godinu. Ovo poglavlje pružit će analizu statistike kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj u proteklih sedam godina.

8.1. Statistički podaci za RH

U 2022. godini kazneni sudovi u RH donijeli su odluke u odnosu na sedam optuženih osoba.²¹² Od sedam osoba koje su optužene za počinjenje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva, četiri osobe optužene su kazneno djelo povrede žiga iz čl. 288. KZ-a, dvije osobe za počinjenje kaznenog djela nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača iz čl. 285. KZ-a, a jedna osoba za povredu drugih autorskom srodnih prava iz čl. 286. KZ-a.²¹³ U 6 od tih 7 postupaka optuženici su proglašeni krivima te je svih 6 osuđeno na uvjetnu kaznu zatvora, dok je u odnosu na jednu optuženu osobu obustavljen postupak.²¹⁴ Za usporedbu s prekršajnom pravnom zaštitom, u 2022. godini 3.429 osoba je okrivljeno, od čega je 1.657 osoba

²⁰⁹ *Ibid.* str. 899.

²¹⁰ *Ibid.* str. 899.

²¹¹ Mrčela M, Vuletić I., Komentar Kaznenog zakona opći dio, Libertin naknada, Rijeka, 2021., str. 460.

²¹² DZIV, Statistički podaci o povredama prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Godišnje izvješće za 2022. godinu, 2023., dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/provedba-prava/statistika/> (pristupljeno: 2. 10. 2023.) str. 10.

²¹³ *Ibid.* str. 11.

²¹⁴ *Ibid.*

(fizičkih i pravnih) proglašeno krivima za počinjeni prekršaj povrede propisa o intelektualnom vlasništvu te su im izrečene novčane kazne.²¹⁵

Kako bismo dobili bolji uvid u učestalost kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva u RH ili točnije, u učestalost kaznenog progona radi počinjenja tih djela, poslužit će podaci o broju optuženih osoba u posljednjih 7 godina za svako pojedino kazneno djelo iz Glave XXVII. KZ-a. Za počinjenje kaznenog djela Povreda osobnih prava autora ili umjetnika izvođača (čl. 284. KZ) u razdoblju od 2015. do 2022. godine ukupno je optužena jedna osoba i to 2021. godine, ali niti ona nije proglašena krivom već je donesena odbijajuća presuda.²¹⁶ Ipak malo veći broj optuženih osoba možemo primijetiti za kazneno djelo Nedoželjena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača (čl. 285. KZ), a to je ukupno 16 osoba u posljednjih 7 godina, sud je 7 osoba proglasio krivima.²¹⁷ Ukupno 13 osoba optuženo je za kazneno djelo Povreda drugih autorskom srodnih prava (čl. 286. KZ), ali ih je samo 5 proglašeno krivima.²¹⁸ Nadalje, kazneno djelo Povreda prava na izum (čl. 287. KZ) na samom je dnu što se tiče broja ukupno optuženih osoba pa su tako u razdoblju od 2015. do 2022. godine samo 2 osobe bile optužene za to djelo, i to 2016. godine, te je u odnosu na obje obustavljen kazneni postupak.²¹⁹ Jedino djelo iz Glave XXVII. za koje nema zabilježene niti jedne optužene osobe u posljednjih 7 godina je kazneno djelo Povreda registrirane oznake podrijetla (čl. 289. KZ).²²⁰ Naposljetku, daleko najveći broj osoba je u posljednjih 7 godina optužen za počinjenje kaznenog djela Povreda žiga (čl. 288. KZ) te doseže brojku od ukupno 65 osoba, od kojih je čak 59 proglašeno krivima, što znači da je 90,7% optuženih osoba ujedno i proglašeno krivima.²²¹

Zaključno, u RH je u posljednjih 7 godina manje od 100 osoba optuženo za počinjenje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva, a 71 osobu sud je proglasio krivom. Iz navedenih podataka može se zaključiti da se kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva ne mogu svrstati među česta kaznena djela u Republici Hrvatskoj. Razlog ovako malim brojkama možda zaista leži u tome da osobe u RH ne čine ponašanja koja su kažnjiva kao kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva. S druge strane, možda je razlog tome da ova službena statistika ne odgovara stvarnom stanju kriminala ili pak da se počinjenje dotičnih kaznenih djela ne

²¹⁵ *Ibid.* str. 10.

²¹⁶ *Ibid.* str. 57.

²¹⁷ *Ibid.* str. 58.

²¹⁸ *Ibid.* str. 59.

²¹⁹ *Ibid.* str. 60.

²²⁰ *Ibid.* str. 61.

²²¹ *Ibid.*

prijavljuje, odnosno da izostaje njihova detekcija.²²² Možda je stvar u tome da ljudi ne percipiraju povrede intelektualnog vlasništva kao nešto ozbiljno pa nemaju sklonost prijavljivanju tih djela, a brojni autori tvrde da će osobe „manje ozbiljno doživljena kažnjiva ponašanja rjeđe prijaviti policiji od onih koje pojedinci percipiraju kao ozbiljnija“, s time da se taj argument u ovome slučaju može uzeti u obzir jedino za kaznena djela koja se progone po prijedlogu oštećenika.²²³ Ovaj rad ipak ne može pružiti odgovor na ovu nedomicu, ali može pružiti razloge zbog kojih je kaznenopravna zaštita intelektualnog vlasništva doista potrebna, unatoč ovim malim brojkama zabilježenog i procesuiranog kriminala.

9. ANALIZA PRESUDE HRVATSKOG SUDA ZA KAZNENO DJELO PROTIV INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Ovo poglavlje ima za cilj pružiti analizu jednog slučaja iz Republike Hrvatske koji se tiče kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva. Sudska presuda Županijskog suda u Osijeku, posl. br. Kž-205/2022-6 iz 2022. god. donesena u povodu žalbe na prvostupanjsku presudu, nudi uvid u to kako hrvatski sudovi tumače i provode norme koje uređuju intelektualno vlasništvo i kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva.

9.1. Općenito

U ovom predmetu se radilo o hrvatskom državljaninu L. T. koji je optužen za počinjenje kaznenog djela nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača iz čl. 285. st. 1. Kaznenog zakona na štetu oštećenika – Hrvatsko društvo skladatelja, Zaštita autorskih muzičkih prava (HDS ZAMP).²²⁴

9.2. Utvrđeno činjenično stanje

Optuženik L. T. je, kao osnivač i odgovorna osoba u trgovačkim društvima V. d.o.o., C. d.o.o., oba iz Z., te D. j.d.o.o. iz V., u razdoblju od 2007. do 2010., u ime tih trgovačkih

²²² Getoš Kalac, A., Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 70, br. 5 (2020): 637-673., str. 641. <https://doi.org/10.3935/zpfz.70.5.03>

²²³ *Ibid.* str. 643.

²²⁴ Županijski sud u Osijeku, presuda posl. br.: Kž-205/2022-6 od 30. lipnja 2022. godine

društava u disco klubu „H.“ u V. organizirao glazbene koncerte i izvođenje glazbe putem uređaja za mehaničku reprodukciju, te je u tom vremenskom razdoblju imao u ime naprijed navedenih trgovačkih društava zaključen ugovor sa HDS ZAMP na temelju kojeg je imao odobrenje autora za izvođenje njihovih autorskih djela, te je za to plaćao odgovarajuću novčanu naknadu HDS ZAMP-u kao nositelju kolektivne zaštite autorskih djela ovlaštenika nositelja autorskih prava, zbog javnog izvođenja autorskih djela.

U razdoblju od 2011. do 2014. optuženi L. T. i dalje je nastavio u ime navedenih trgovačkih društava, u navedenom disco klubu, organizirati glazbene koncerte s nastupima raznih izvođača te organizirati izvođenje glazbe putem uređaja za mehaničku reprodukciju glazbe, izvođenjem autorskih glazbenih djela hrvatskih i stranih autora. Međutim, u tom razdoblju nije niti plaćao naknadu za javno izvođenje autorskih djela u disco klubu „H.“ niti je bio sklopljen odgovarajući ugovor kojim bi se navedenim trgovačkim društvima dalo odobrenje za javno izvođenje autorskih djela. Utvrđeno je da je L. T. kao odgovorna osoba u navedenim trgovačkim društvima odbio poziv da se sklopi takav ugovor kojim bi se odobrilo javno izvođenje autorskih glazbenih djela hrvatskih i inozemnih autora, uz plaćanje odgovarajuće naknade.

9.3. Pravni okvir

Prema čl. 18. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 167/03 – dalje u tekstu: ZAPSP/03) koji je bio na snazi u inkriminiranom periodu, „autor ima isključivo pravo sa svojim autorskim djelom i koristima od njega činiti što ga je volja, te svakoga drugog od toga isključiti, ako zakonom nije drukčije određeno. To pravo obuhvaća, osobito:

- pravo reproduciranja (pravo umnožavanja),
- pravo distribucije (pravo stavljanja u promet),
- pravo priopćavanja autorskog djela javnosti,
- pravo prerade“.²²⁵

Nadalje, člankom 21. ZAPSP/03 bilo je propisano što isključivo pravo priopćavanja autorskog djela javnosti obuhvaća, pa tako obuhvaća osobito: pravo javnog izvođenja, pravo javnog prikazivanja scenskih djela, pravo javnog prenošenja, pravo javnog priopćavanja

²²⁵ ZAPSP/03, čl. 18.

fiksiranog djela, pravo javnog prikazivanja, pravo radiodifuzijskog emitiranja, pravo radiodifuzijskog reemitiranja, pravo javnog priopćavanja radiodifuzijskog emitiranja, pravo stavljanja na raspolaganje javnosti.²²⁶

Odredba čl. 160. st. 1. ZAPSP/03 tiče se davanja odobrenja za korištenje autorskog djela i propisivala je dužnost pravnih i fizičkih osoba za podnošenje zahtjeva za odobrenje korištenja određene vrste predmeta zaštite odgovarajućoj udruzi za kolektivno ostvarivanje prava prije početka korištenja predmeta zaštite. U zahtjevu se navodi vrsta i okolnosti korištenja (kao što su način, prostor i vrijeme korištenja te ostali podaci o kojima ovisi visina naknade).²²⁷ Također, st. 3. istog članka opisuje dužnost korisnika da bez odlaganja obavijestiti udругu za kolektivno ostvarivanje prava o svakoj promjeni okolnosti korištenja ili o samom prestanku korištenja, radi izmjene uvjeta pod kojima je odobrenje dano, odnosno radi povlačenja odobrenja.²²⁸

Zakonsko biće kaznenog djela nalazi se u čl. 285. st. 1. KZ/11: Tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije ili priopći javnosti na bilo koji način tuđe autorsko djelo ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.²²⁹ Kazneno djelo počinjeno je u razdoblju od 2011. do 2014., što znači da je dovršeno 2014. godine. S obzirom da je potrebno primijeniti kazneni zakon koji je bio na snazi u vrijeme dovršenja kaznenog djela (čl. 3. st. 4. KZ/11), sud je pri kvalifikaciji kaznenog djela primijenio KZ/11 koji je stupio na snagu 2013. godine.

9.4. Dokazna sredstva

Neki od bitnijih dokaza koji su izvedeni su sljedeći: iskaz svjedokinje I. P., uvid u specifikacije obračuna koncerata, popis izvedenih djela, najave i popis događanja u disco klubu „H.“ u V. te uvid u dopise HDS ZAMP Poslovnica S. i zapisnike o izvršenoj kontroli javnog korištenja (izvođenja) autorskih glazbenih djela.

²²⁶ ZAPSP/03, čl. 21.

²²⁷ ZAPSP/03, čl. 160. st. 1.

²²⁸ ZAPSP/03, čl. 160. st. 3.

²²⁹ KZ/11, čl. 285. st. 1.

9.5. Namjera

Za ostvarenje ovog kaznenog djela potrebno je postojanje izravne namjere (*dolus directus*) kao stupnja krivnje. Izravna namjera se u ovom predmetu očituje u tome što je optuženik priopćavao javnosti autorska djela hrvatskih i stranih autora, znajući da za to nema odobrenje autora tih glazbenih djela niti da plaća naknadu te je htio počiniti ovo kazneno djelo odnosno bio je siguran da će ga počiniti. U prilog tome ide činjenica da je optuženik znao da je u prethodnom razdoblju (od 2007. do 2010.) imao sklopljen ugovor i plaćao naknadu HDS ZAMP-u za korištenje autorskih djela te ju je tek naknadno namjerno prestao plaćati nakon što je odbio ponovno sklapanje ugovora s oštećenikom. Prema tome, optuženik je bio svjestan činjenica koje tvore obilježja tj. biće kaznenog djela.

9.6. Prvostupanjska odluka

Općinski sud u Š. donio je 14. siječnja 2022. prvostupanjsku presudu kojom se L. T. proglašava krivim za počinjenje kaznenog djela protiv intelektualnog vlasništva – nedozvoljena uporaba autorskog prava ili izvedbe umjetnika izvođača iz čl. 285. st. 1. KZ/11. Sud je optuženog L. T. osudio na kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci, međutim na temelju čl. 56. KZ/11 izrečena mu je uvjetna osuda s rokom provjeravanja od 1 godine.

Odlučujući o imovinskopravnom zahtjevu, Općinski je sud temeljem čl. 158. ZKP/08 optuženika osudio na namirenje i uplatu iznosa od 198.760,00 kuna oštećeniku – Hrvatskom društvu skladatelja, Zaštita autorskih muzičkih prava (HDS ZAMP).²³⁰

7.7. Drugostupanjska odluka

Optuženik L. T. podnio je žalbu protiv prvostupanjske odluke zbog:

- bitne povrede odredaba kaznenog postupka,
- povrede kaznenog zakona,
- pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te
- visine izrečene kaznene sankcije i visine imovinskopravnog zahtjeva

²³⁰ ZKP/08, čl 158. st.1.: O imovinskopravnom zahtjevu odlučuje sud.

s prijedlogom da se pobijana presuda preinači i optuženika „oslobodi krivnje“ ili da se presuda ukine i predmet vrati prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Državni odvjetnik podnio je odgovor na žalbu, s prijedlogom da se žalba odbije kao neosnovana.

Županijski sud u Osijeku na javnoj sjednici vijeća održanoj 30. lipnja 2022., donio je odluku da se žalba L. T. odbija kao neosnovana te da se potvrđuje prvostupanjska presuda kojom je L. T. osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci, odnosno na uvjetnu osudu s rokom provjeravanja od 1 godine.

S obzirom na pojedinu žalbenu osnovu iz žalbe optuženika, sud je odlučio sljedeće:

Žalbena osnova: bitne povrede odredaba kaznenog postupka: Optuženik nije konkretizirao ovu žalbenu osnovu. Sud je sukladno čl. 476. st. 1. ZKP/08 ispitao pobijanu presudu u tom dijelu, ali nije utvrdio niti jednu bitnu povredu odredaba kaznenog postupka na koju pazi po službenoj dužnosti niti je utvrdio da je povrijeđen kazneni zakon na štetu optuženika. Žalbeni razlog nije osnovan.

Žalbena osnova: povreda kaznenog zakona: Optuženik je ovu žalbenu osnovu obrazložio na način da tvrdi kako djelo koje je počinio nije uopće kazneno djelo, nego se radi o građanskopravnom odnosu „imovinskopravnom zaduženju između ... trgovačkog društva i udruge“. Optuženik, također, navodi da su u međuvremenu trgovačka društva V. d.o.o. i C. d.o.o. te D. j.d.o.o. brisana iz sudskog registra te da, slijedom toga, „ne može odgovarati za djela koja su počinjena u ime trgovačkog društva“ kao odgovorna osoba u tim trgovačkim društvima.

Drugostupanjski je sud utvrdio da se odredbe ZAPSP/03 o potrebi pribavljanja odobrenja za korištenje autorskih djela odnose i na fizičke i na pravne osobe. U čl. 160. citiranog Zakona propisano je da „fizička ili pravna osoba koja želi koristiti tuđe autorsko djelo dužna je podnijeti zahtjev za odobrenje korištenja autorskog djela Udruzi..., što je u konkretnom slučaju HDS ZAMP, te da je fizička ili pravna osoba koja i kada dobije takvo odobrenja dužna o svakoj promjeni u vezi stavljanja u promet i priopćavanja autorskog djela javnosti, dužna obavijestiti Udrugu.“ Prema tome, s obzirom da su trgovačka društva kao pravne osobe oštetile HDS ZAMP neplaćanjem naknade za javno priopćavanje autorskih glazbenih djela, a optuženi L. T. je odgovorna osoba u tim trgovačkim društvima, sud je zaključio da je optuženik odgovoran za počinjenje kaznenog djela te da nije došlo do povrede

kaznenog zakona. Drugostupanjski sud također navodi da činjenica što su trgovačka društva brisana iz registra ne oslobađa optuženika odgovornosti za djelovanje tih trg. društava prije brisanja iz registra. Žalba nije osnovana u ovom dijelu.

Činjenica da za kazneno djelo odgovara odgovorna osoba pravne osobe ne znači da ne može kaznenopravno odgovarati i sama pravna osoba. Naime, u Republici Hrvatskoj na snazi je Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (dalje u tekstu: ZOPOKD) kojim je u čl. 3. propisano: “Pravna osoba kaznit će se za kazneno djelo odgovorne osobe ako se njime povređuje neka dužnost pravne osobe ili je njime pravna osoba ostvarila ili trebala ostvariti protupravnu imovinsku korist”.²³¹ Odgovornost pravne osobe temelji se na krivnji odgovorne osobe te se postupci za kaznena djela pravne i odgovorne osobe spajaju u jedinstveni postupak i rezultiraju jednom presudom.²³² Međutim, čak i kad se odgovornu osobu ne može kazneno goniti zbog određenih pravnih ili stvarnih prepreka (npr. smrt, pomilovanje), može se voditi samostalni kazneni postupak protiv pravne osobe.²³³ Pravna osoba može se kazniti ili novčanom kaznom ili ukidanjem same pravne osobe.²³⁴ U analiziranom slučaju pravna osoba nije kaznenopravno odgovarala što se vidi iz izreke presude i obrazloženja. Takav ishod nerijedak je u RH pa je tako u razdoblju od 2013. do 2022. godine broj pravnih osoba koje su proglašene odgovornima za počinjenje nekog od kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva sveukupno četiri.²³⁵

Žalbena osnova: pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje: Što se tiče tvrdnje da je nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, optuženik nije naveo koju to odlučnu činjenicu prvostupanjski sud nije utvrdio. Pogrešno utvrđivanje činjeničnog stanja optuženik navodi predlažući drugačiju ocjenu vjerodostojnosti iskaza svjedokinje I. P. Drugostupanjski sud žalbu je u ovom dijelu utvrdio neosnovanom jer smatra da je prvostupanjski sud pozorno

²³¹ Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, NN 151/03, 110/07, 45/11, 143/12, 114/22, 114/23 (dalje u tekstu: ZOPOKD), čl. 3. st. 1.

²³² ZOPOKD, čl. 23. st. 1.

²³³ ZOPOKD, čl. 23. st. 2.

²³⁴ ZOPOKD, čl. 8.

²³⁵ Podaci preuzeti sa stranica Državnog zavoda za statistiku <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58029>, <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29168>, https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/10-01-04_01_2020.htm, https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/10-01-04_01_2019.htm, https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/10-01-04_01_2018.htm, https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/10-01-04_01_2017.htm, https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/10-01-04_01_2016.htm, https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/10-01-04_01_2015.htm, https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/10-01-04_01_2014.htm

ocijenio iskaze i optuženika i svjedokinje te na temelju tih iskaza i drugih dokaza ispravno utvrdio činjenično stanje.

Žalbena osnova: visina izrečene kaznene sankcije: Optuženik nije obrazložio ovu žalbenu osnovu. Drugostupanjski sud uzima da je žalba u ovom dijelu neosnovana jer smatra da je prvostupanjski sud pravilno utvrdio i vrednovao sve okolnosti o kojima ovisi izbor vrste i mjere kazne. Također, smatra da se izrečenom uvjetnom osudom u odnosu na konkretnog optuženika ostvaruje svrha kažnjavanja.

Žalbena osnova: visina imovinskopravnog zahtjeva: Optuženik osporava visinu naknade tvrdeći da je naknada određena „proizvoljno“ i u previsokom iznosu. Međutim, HDS ZAMP Poslovnica S. utvrdila je da za razdoblje od 2011. do 2014. nije plaćena naknada za izvođenje autorskih glazbenih djela u iznosu od 198.760,00 kuna, a visinu te naknade utvrdila je na temelju zapisnika o izvršenoj kontroli javnog izvođenja glazbenih autorskih djela u disco klubu H. u V. u vremenu od 2011. do 2014., uzevši u obzir brojnost izvođenja autorskih djela hrvatskih i stranih autora. S obzirom da drugostupanjski sud smatra da je prvostupanjski sud naveo valjane razloge za utvrđenu visinu naknade te da ona nije određena „proizvoljno“, Županijski je sud odlučio da žalba u ovom dijelu nije osnovana.

Prezentirani slučaj Kž-205/2022-6 prikazuje dosljednu zaštitu prava iz ZAPSP-a kroz kaznenopravne organe. Možemo primijetiti trend zamjene zatvorske kazne uvjetnom osudom, koji je prisutan kod gotovo svih osuđujućih presuda za kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva.²³⁶ Predmet je poslužio za dočaravanje povrede autorskih prava s namjerom i to u ovom predmetu, s izravnom namjerom.

10. ZAKLJUČAK

Zamršeni skup zakona o intelektualnom vlasništvu razvijao se i širio tijekom godina, odražavajući dinamičnu međuigru inovacija, kulture, trgovine i propisa. Kao što je ovaj rad predočio, razumijevanje intelektualnog vlasništva nije samo shvaćanje pravnih definicija i klasifikacija, već i uvažavanje njegovih socioekonomskih implikacija i ključne uloge u oblikovanju globalnih inovacija. Hrvatska se, kao i mnoge druge nacije, bori s izazovima poštivanja zaštite prava intelektualnog vlasništva uz istodobno njegovanje pogodnog okruženja za kreativnost i tehnološki napredak. Borba za zaštitu intelektualnog vlasništva danas je bitnija

²³⁶ DZIV, *op. cit.* (bilj. 212), str. 63.-71.

nego ikad prije, ako uzmemo u obzir razmjere i učestalost povreda te neosviještenost o malicioznosti takvih povreda. Države trebaju ulagati konstantne napore kako bi se prilagodile novim oblicima povreda i izazovima digitalnog doba.

Hrvatsko zakonodavstvo pruža zaštitu intelektualnog vlasništva kroz četiri grane prava: građansko, upravno, prekršajno i kazнено pravo. Zaštita intelektualnog vlasništva kroz okvire kaznenog prava ograničava se na najteže povrede intelektualnog vlasništva, one kojima se šteti javnom interesu, globalnoj tržišnoj ravnoteži te potrošačkoj sigurnosti.²³⁷ Tu je riječ o namjernim povredama intelektualnog vlasništva na komercijalnoj razini, kao što su krivotvorenje i piratstvo. Kazнено pravo pruža dodatni sloj zaštite u situacijama već počinjenih povreda, ali i služi kao alat prevencije protiv potencijalnih povreda. U Republici Hrvatskoj kazнено je zakonodavstvo u ovoj materiji iznimno razvijeno i prati europske i svjetske trendove, pogotovo nakon donošenja novog Kaznenog zakona 2011. te njegovih brojnih novijih izmjena, novog Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima 2021. te novog Zakona o žigu 2019. godine.

Na kraju, mora se primijetiti oskudna znanstvena i stručna literatura u ovom području, barem ona koja je ažurna. Doduše, ta se činjenica može pripisati slaboj prisutnosti kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva u praksi RH te pretežnom promatranju intelektualnog vlasništva kroz sfere građanskog prava. Nema sumnje da će se to promijeniti postepenim podizanjem svijesti o postojanju kriminala protiv intelektualnog vlasništva te svijesti o dalekosežnim posljedicama i nepovoljnim učincima koje takva vrsta kriminala ima na današnje društvo.

²³⁷ Josipović, I., Matanovac, R., Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu, Zbornik radova, Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svjetlu pristupa Europskoj uniji“, DZIV & Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 174.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Andrews, L., Paradise, J., "Genes and Patent Policy: Rethinking IP Rights." *Nature Reviews Genetics*, vol. 3, 803-808, 2002.
2. Ajay Sharma, K., Dube, D., *The relevance of Criminal Law in Intellectual Property Law Research*, Handbook of intellectual Property Law Research: Lenses, Methods, and Perspectives, Edition: 1st, Chapter: 13 Publisher: Oxford University Press (UK), 2022.
3. Blažević, B., *Novine u kaznenopravnoj zaštiti autorskog prava i srodnim pravima*, Informator br. 6135 -6137, 2012.
4. Cvitanović, L., Glavić, I.: *Uz problematiku sigurnosne mjere zabrane pristupa internetu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, 891-916.
5. Dinwoodie, G. B., Dreyfuss, R. C., *A Neofederalist Vision of TRIPS: The Resilience of the International Intellectual Property Regime*, Oxford University Press, 2012.
6. DZIV, „Stvaranje žiga“, Zagreb, 2019.
7. Džepina, S., *Međunarodna zaštita intelektualnog prava vlasništva*, specijalistički diplomski stručni, Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić, 2021.
8. Europska Komisija, *Smjernice o određenim aspektima Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o provedbi prava intelektualnog vlasništva*, 2017.
9. Garačić, A., *Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio*, Libertin naknada, Rijeka, 2023.
10. Getoš Kalac, A., *Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 70, br. 5, 637-673, 2020.
11. Gupta, A., "Interconnection Between Intellectual Property Rights And Cyber Security." *AMU Law Review Society*, 2020.
12. Hasić, T., Rački Marinković, A., *Zaštita tradicijskih proizvoda primjenom zemljopisnih oznaka u Europskoj uniji nakon stupanja na snagu Ženevskog akta na Lisabonski sporazum*, *Pravni vjesnik* 38, br. 1, 113-130., 2022.

13. Helfer, L., Austin, G., Human Rights and Intellectual Property, Cambridge University Press, Arizona Legal Studies Discussion Paper No. 10-18, Victoria University of Wellington Legal Research Paper No. 134/2017, 2011.
14. Hesse, C., The rise of intellectual property, 700 B.C.–A.D. 2000: an idea in the balance, *Daedalus*, Journal of the American Art and Sciences, 2002.
15. Horvat A., Živković D., Knjižnice i autorsko pravo, Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb, 2013.
16. Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., Kazneno pravo – Opći dio 2, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017.
17. Josipović, I., Matanovac, R., Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu, Zbornik radova Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svjetlu pristupa Europskoj uniji, Zagreb, DZIV & Narodne novine, 2007.
18. Katulić, T., Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2006.
19. Landes, W. M., Posner, R. A., Trademark law: an economic perspective. *The Journal of Law & Economics*, 30(2), 265-309, 1987.
20. Lučić, D., Nove informacijske tehnologije i otvorena pitanja autorskog prava, *Informator* br. 6779, 2023.
21. Malenica, I., Postupak stjecanja oznaka izvornosti proizvoda i usluga pred Državnim zavodom za intelektualno vlasništvo, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, Vol. 11 No. 1-2, 2017.
22. Miličević, L. Digitalno upravljanje autorskim pravima, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2018.
23. Moore, A. D., Intellectual property and Copyright, University of Washington, 2012.
24. Mrčela M, Vuletić I., Komentar Kaznenog zakona opći dio, Libertin naknada, Rijeka, 2021.
25. Mršić, G., Kaznena djela protiv autorskog prava – neki slučajevi povrede imovinskih prava autora, *Hrvatska pravna revija* : 4(2004),8; str.87-94.
26. O'Hagan A, Garlington A., Counterfeit drugs and the online pharmaceutical trade, a threat to public safety. *Forensic Res Criminol Int J.*, 6(3):151-158, 2018.
27. Partap Singh, S., Criminal Enforcement and International Intellectual Property Law, *Kathmandu School of Law Review*, ISSN 2091-2110, vol. 4, issue-1; 2014.

28. Primorac, D., Buhovac, M., Izravna namjera kao uvjet kažnjivosti odgovornih osoba za delicta propria, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru br. XXVI., str. 43.-44., 2018.
29. Singh, V., Yagyasen, S., Intellectual property rights: importance and need for criminal remedies, Jun Khyat, UGC Care Group I Listen Journal, Vol-10 Issue-8 No. 6, 2020.
30. Šuperina, M., Kolar-Gregorić, T., Cvitanović, L., Zaštita industrijskog vlasništva – prava žiga u hrvatskom kaznenom pravu i praksi. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 14, broj 2/2007
31. Turković, K., et al., Komentar kaznenog zakona, NN 2013, Zagreb
32. Weatherall, K. G., Intellectual Property in the TPP: Not 'The New TRIPS', Melbourne Journal of International Law, Vol. 17, No. 2, pp. 1-29, 2016, Sydney Law School Research Paper No. 17/20
33. WIPO, „WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law, and Use“, Geneva, 2004.
34. Zlatović, D., Industrijski dizajn i njegova zaštita u hrvatskom i europskom pravu, IUS-INFO, 2017.
35. Zlatović, D., Kaznene sankcije u svezi s povredom zaštićene oznake izvornosti proizvoda i usluga, Informator br. 6413, 2016.
36. Zlatović D., Kaznenopravna zaštita intelektualnog vlasništva i kompjutorskog prava u RH, Pravni zapisi VI, br. 2, 2015.
37. Zlatović, D., Osvrt na kaznenopravnu zaštitu žigova prema novom trgovinskom sporazumu ACTA, Strani pravni život, br. 3, 173-189, 2012.

Pravni izvori:

1. Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, 2004., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048&rid=2>
2. Kazneni zakon, NN br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22
3. Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (WTO TRIPS Sporazum), Marrakesh, 1994.
4. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, NN br. 111/21
5. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, NN br. 167/03
6. Zakon o industrijskom dizajnu, NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11, 46/18

7. Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22
8. Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08
9. Zakon o patentu, NN 16/20
10. Zakon o područjima i sjedištima sudova, NN 67/18, 21/22
11. Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, NN 151/03, 110/07, 45/11, 143/12, 114/22, 114/23
12. Zakon o zaštiti topografija poluvodičkih proizvoda, NN 173/03, 76/07, 30/09, 49/11, 46/18
13. Zakon o žigu, NN br. 14/19

Sudska praksa:

1. Općinski sud u Čakovcu, presuda posl. br.: K-423/13 od 29. kolovoza 2016. godine
2. Općinski sud u Novom Zagrebu, presuda posl. br.: K-150/19 od 2. prosinca 2019. godine
3. VSRH, presuda posl. br.: I Kž 773/12-6 od 24. siječanj 2013. godine
4. VSRH, presuda posl. br.: Kzz 18/11-3 od 30. listopada 2012. godine
5. Županijski sud u Osijeku, presuda posl. br.: Kž-205/2022-6 od 30. lipnja 2022. godine
6. Županijski sud u Varaždinu, presuda posl. br.: Kž-444/14 od 22. listopada 2014. godine

Statistička izvješća:

1. DZIV, Statistički podaci o povredama prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Godišnje izvješće za 2022. godinu, 2023., dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/provedba-prava/statistika/>

Internetski izvori:

1. DZIV, „Nacionalno zakonodavstvo“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/nacionalno-zakonodavstvo/>
2. DZIV, „O intelektualnom vlasništvu“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/o-intelektualnom-vlasnistvu/>
3. DZIV, „Obavijest o novim nadležnostima sudova u području intelektualnog vlasništva“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/novosti/obavijest-o-novim-nadleznostima-sudova-u-podrucju-intelektualnog-vlasnistva,3652.html>

4. DZIV, „Popis EU propisa“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/eu-propisi/>
5. DZIV, „Prava proizvođača fonograma“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/srodna-prava/proizvodaca-fonograma/>
6. DZIV, „Pravo umjetnika izvođača“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/srodna-prava/umjetnika-izvodaca/>
7. DZIV, „Što su oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti“, dostupno na: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/oznake/>
8. EFF, "DRM", dostupno na: <https://www.eff.org/issues/drm>
9. EUIPO, „Intellectual property crime threat assessment 2022“, 2022., dostupno na: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2022_IP_Crime_Threat_Assessment/IP_Crime_Threat_Assessment_2022_FullR_en.pdf
10. EUIPO, „IP crime among the 10 priorities in the fight against organised crime“ https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/-/news/ip-crime-among-the-10-priorities-in-the-fight-against-organised-crime?TSPD_101_R0=089375ec4aab20005027a6be61e9fb0a6a4d8534b3227f2ccede0c8e3a93f45b549bf82665ec708408954175e91430007df21203ba3e7e436e15b22702cfe8ac5551e4270496540c7bf07a2feac8036ce846e5c7572962caa7f29bd8ff27b52d
11. EUIPO, „IP from the Ancient to the Modern Age“, dostupno na: https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/-/news/ip-from-the-ancient-to-the-modern-age?TSPD_101_R0=089375ec4aab2000f16097a8f3eb55768600f3863b0e86a46a88a315fbd37217709f2291947a7d4508cb2e4dbc143000f0da316545afedf6e97909eda512ae441f1c88d02e4dc6e9fe256742c14e09d1de2a6b3a10c3b547e8909a910df36090
12. Ministarstvo poljoprivrede, „Popis zaštićenih oznaka izvornosti“, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zasticena-oznaka-izvornosti-zoi/1206>
13. Ministarstvo poljoprivrede, „Popis zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla“, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zasticene-oznake-zemljopisnog-podrijetla-zozp/1221>

14. Poslovni.hr, „ACTA je uzdrmana, ali ne i mrtva“, dostupno na:
<https://www.poslovni.hr/lifestyle/acta-je-uzdrmana-ali-ne-i-mrtva-197827>
15. Stanford Encyclopedia of Philosophy, „Intellectual Property“, dostupno na:
<https://plato.stanford.edu/entries/intellectual-property/#HistInteProp>
16. STOP krivotvorinama i piratstvu, „Kaznenopravna zaštita“, dostupno na:
<https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/sustav-provedbe-prava/kaznenopravna-zastita/>
17. WIPO, „About WIPO“ dostupno na: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/>
18. WIPO, „Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works“, dostupno na: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>
19. WIPO, „Convention for the Protection of Producers of Phonograms Against Unauthorized Duplication of Their Phonograms“, dostupno na:
<https://www.wipo.int/treaties/en/ip/phonograms/>
20. WIPO, „Hague – The International Design System“, dostupno na:
<https://www.wipo.int/hague/en/>
21. WIPO, „Patent Cooperation Treaty“, dostupno na: <https://www.wipo.int/pct/en/>
22. WIPO, „Popis država potpisnica Madridskog sporazuma“, 2023., dostupno na:
https://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/docs/pdf/madrid_marks.pdf
23. WIPO, „Protection of the Topographies of Integrated Circuits“, dostupno na:
https://www.wipo.int/patents/en/topics/integrated_circuits.html
24. WIPO, „Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations“, dostupno na:
<https://www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/>
25. WIPO, „Trademarks“ dostupno na: <https://www.wipo.int/trademarks/en/>
26. WIPO, „What is Copyright?“, dostupno na: <https://www.wipo.int/copyright/en/>
27. WIPO, „What is Intellectual Property?“, dostupno na: <https://www.wipo.int/about-ip/en/>
28. Your Europe, „Patenti“, dostupno na: https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/patents/index_hr.htm
29. Zavod za visoki napon i energetiku FER, „Intelektualno vlasništvo“, dostupno na:
https://www.fer.unizg.hr/_download/repository/03_MUL_Intelektualno_vlasništvo_NOVO.pdf